Ulla Molins trädgård i Höganäs

Vård- och skötselplan 2015

Boel Nordgren & Anna Andréasson

2015-11-25

Foton på framsidan:
Vänster: ”Scenen” sedd från norr. Foto: Boel Nordgren, 151009.
Höger ovan: Vitmalört, *Artemisia ludoviciana* ’Silver Queen’ dominerar Scenen. Foto: Boel Nordgren, 150925.
Höger nedan: Scenen sedd från sydost, med en buxbomshöna i förgrunden. Foto: Gunvor och Torsten Andersson, 1997.

Förord

Vi vill framföra ett varmt tack till Christina Ekman-Ljungström och Hans Ljungström, paret som idag äger fastigheten Spättan 1 i Höganäs, platsen där Ulla Molins trädgård ligger. Tack för er stora gästfrihet under arbetet med denna Vård- och skötselplan, och tack också för er seriösa inställning till förvaltandet av det kulturarv som trädgården utgör. Vi är djupt imponerade över ert sätt att välkomna alla intresserade till den plats som ju faktiskt är er privata bostad. Vi känner också en stor ödmjukhet inför era ansträngningar att förvalta trädgården i enlighet med Ulla Molins intentioner. Att ni tog initiativ till den här uppdateringen av Vård- och skötselplanen från 2008 är ett tydligt exempel på det senare. Lycka till med den fortsatta skötseln! Vi hoppas att ni får leva med och vårda denna fantastiska trädgård under många, många år framöver.

Ett stort och hjärtligt tack går också till Gunvor och Torsten Andersson, det par som hjälpte Ulla Molin med trädgårdsarbetet under hennes sista år. Gunvor och Torsten har frikostigt delat med sig av sin tid, sina fotografier och sina berättelser om Ulla Molin och hennes syn på trädgården. Detta har betytt oerhört mycket för innehållet i det här dokumentet, och det har gjort att dokumentationen av Ulla Molins trädgård i Höganäs nu har fördjupats ytterligare, samtidigt som Ulla Molin som person framstår ännu lite tydligare för eftervärlden. Tillsammans med Gunvor och Torsten har vi diskuterat oss fram till flera av åtgärdsförslagen. Detta har varit mycket värdefullt, eftersom Gunvor och Torsten kände Ulla Molin väl, och vet hur hon tänkte kring olika trädgårdsfrågor. Som komplement till Ulla Molins egna ord, vilka sedan tidigare finns publicerade i flera olika skrifter, har diskussionerna med Gunvor och Torsten varit ovärdeliga.

Slutligen, tack till Länsstyrelsen Skåne som tillhandahållit ekonomiska medel för framtagandet av denna Vård- och skötselplan.

Figur 1. Gunvor och Torsten Andersson i Plommonlunden. Foto: Boel Nordgren, 151009.

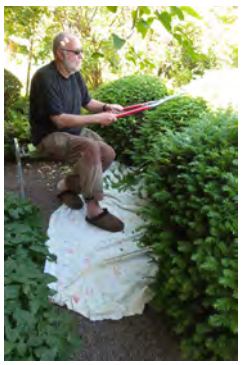

Figur 2. Hans Ljungström klipper idegransklot. Foto: Boel Nordgren, 150703.

Figur 3. Christina Ekman-Ljungström på terrassen. Foto: Boel Nordgren: 151009.

Innehåll

Sammanfattning....7

Inledning....8
Bakgrund....8
Mål och syfte....8
Material och metod....8
Avgränsningar....8

Några viktiga årtal....9

Ulla Molin - några noteringar....10

Trädgården i Höganäs 2015....11
Beskrivning....11

Trädgården som helhet....12

Övergripande frågor....14
Buxbom....14
Beskrivning....14
Målsättningar och åtgärdsförslag....16
Fruktträd....17
Äppelträden vid sittplatsen....17
Beskrivning....17
Målsättningar och åtgärdsförslag....17
Plommonträden vid terrassen....18
Beskrivning....18
Målsättningar och åtgärdsförslag....18
Stora körsbärsplommonet vid Lusthuset....19
Beskrivning....19
Målsättningar och åtgärdsförslag....19

Delområden....20
1. Entrén....20
Beskrivning....20
Viktiga förändringar under senare år....21
Växtlista Område 1: Entrén....23
Målsättningar och åtgärdsförslag....23

2. Plommonlunden....25
Beskrivning....25
Viktiga förändringar under senare år....27
Växtlista Område 2: Plommonlunden....28
Målsättningar och åtgärdsförslag....29

3. Från Lusthuset fram till Entrén.....30
Beskrivning.....30
Viktiga förändringar under senare år.....32
Växtlista Område 3a. Från Lusthuset fram till schersminen.....34
Växtlista Område 3b. Från schersminen fram till entrén.....35
Målsättningar och åtgärdsförslag.....36

4. Scenen.....37
Beskrivning.....37
Viktiga förändringar under senare år.....40
Växtlista Område 4a&b: Den centrala delen kring fågelbadet och Scenens fond.....44
Växtlista Område 4c&d: Sittplatsen under äppelträden och den mindre tegelytan i nordväst.....45
Växtlista Område 4e: Intill terrassen mot fågelbadet (nedanför altanen).....46
Målsättningar och åtgärdsförslag.....47

5. Norrsidan.....50
Beskrivning.....50
Viktiga förändringar under senare år.....51
Växtlista Område 5: Norrsidan.....52
Målsättningar och åtgärdsförslag.....52

6 & 7: Kökträdgården och Uterummet.....53
Beskrivning.....53
Viktiga förändringar under senare år.....54
Växtlista Område 6 & 7: Kökträdgården och Uterummet.....54
Målsättningar och åtgärdsförslag.....55

8. Terrassen.....56
Beskrivning.....56
Viktiga förändringar under senare år.....57
Målsättningar och åtgärdsförslag.....58
Växtlista Område 8: Terrassen.....59

9. Carporten.....60
Beskrivning.....60
Viktiga förändringar under senare år.....61
Målsättningar och åtgärdsförslag.....61

Avslutning.....62

Referenser.....63

Bilagor
1. Ulla Molins trädgård, Höganäs. Området 4: Fågelbadet/Scenen ca 1986
2. Ulla Molins trädgård, Höganäs. Område 4: Fågelbadet/Scenen ca 1997
3. Ulla Molins trädgård, Höganäs. Område 4: Fågelbadet/Scenen 2015

Sammanfattning

Här sammanfattas de viktigaste åtgärdsförslagen i det här dokumentet.
För mer information om förslagen, följ hänvisningar till respektive avsnitt.

Större åtgärder under de närmaste 5 åren:

Övergripande frågor:

Buxbom (se s. 14-16):
Kontinuerligt arbete med allmäntillstånd, beskärning och föryngring.
Fruktträd (s. 17-19):
Släpp upp rotskott och beskär vissa träd. *Professionell hjälp bör anlitas för vissa moment.*

Delområden:

Område 1, Entrén (s. 20-23):
Låt murgrönan täcka granen.
Område 2, Plommonlunden (s. 25-29):
Bestäm vilka stammar som ska vara kvar och stamma upp dessa.
Område 3, Från Lusthuset fram till Entrén (s. 30-36):
Prova hård beskärning av buxbomshönsen.
Ta ned körsbärsplommon bakom Lusthuset. *Professionell hjälp anlitas vid behov.*
Reducera kronan på körsbärsplommon framför Lusthuset. *Professionell hjälp bör anlitas.*
Område 4, Scenen (s.37-49):
Gräv och och plantera om västra delen.
Beskärning, uppbindning, skötsel av buskros 'Frühlingsduft'. *Professionell hjälp bör anlitas.*
Område 5, Norrsidan (s. 50-52):
Beskärning av skuggmoreller. *Professionell hjälp bör anlitas.*
Område 6 & 7, Kökträdgården & Uterummet (s. 53-55):
Inga stora åtgärder.
Område 8, Terrassen (s. 56-59):
Föryngra bambun.
Område 9, Carporten (s. 60-61):
Inga stora åtgärder.

Element som är särskilt viktiga att diskutera närmare och besluta om i nästa uppdatering av Vård- och skötselplanen, om drygt 5 år:

Stora äppelträdet (s. 17).
Granen - utvärdering av försök (s. 23-24)
Oxelhäcken vid Carporten (s. 61).

Inledning

Bakgrund

År 2008 tog Anna Andréasson fram en första Vård- och skötselplan för Ulla Molins trädgård i Höganäs. Dokumentet innehåller en noggrann inventering av växtmaterialet samt förslag till målsättningar och åtgärder (Andréasson, 2008). Några år innan Vård- och skötselplanen togs fram hade fråga om byggnadsminnesförklaring av trädgården väckts av Höganäs kommun. Det fanns därför sedan tidigare en byggnadsminnesutredning och kulturhistorisk analys, gjord av Kristina Nilén, Regionmuseet i Kristianstad (Nilén 2005) och denna utgjorde ett viktigt underlag för Vård- och skötselplanen. År 2010, två år efter att Vård- och skötselplanen tagits fram, byggnadsminnesförklarades trädgården.

Ulla Molins trädgård är privatägd. De nuvarande ägarna Christina Ekman-Ljungström och Hans Ljungström köpte fastigheten år 2007 och har därför arbetat utifrån Vård- och skötselplanen från 2008 under större delen av sin ägartid. Bakgrunden till det här dokumentet är främst att de upplever ett behov av att få en uppdatering den äldre Vård- och skötselplanen, eftersom några frågor aktualiserats eller närmar sig en punkt då det är dags att välja väg. Huvudfrågorna är hur de åldrande fruktträden ska hanteras, samt behovet av en tydligare målbild för trädgårdens centrala område, vilket med utgångspunkt i Ulla Molins egna ord benämns ”Scenen med det stora fågelbadet”, eller enbart ”Scenen”.

Mål och syfte

Målet har varit att ta fram en uppdaterad Vård- och skötselplan, inklusive inventering, målsättningar och åtgärdsförslag. Syftet har främst varit att besvara de aktuella frågor som de nuvarande ägarna har rörande fruktträden och Scenen med det stora fågelbadet.

Den uppdaterade Vård- och skötselplanen ska kunna fungera som underlag för såväl löpande skötsel som större engångsåtgärder i ungefär fem år framöver. Därefter kommer den sannolikt att behöva uppdateras igen.

Material och metod

Metoden är i huvudsak densamma som för 2008 års Vård- och skötselplan. Växtmaterialet har dokumenterats genom fotografier och beskrivs i text enligt den områdesindelning som fanns sedan tidigare. De växtlistor som togs fram 2008 har uppdaterats. Dessa växtlistor bygger främst på en lista som Gunvor och Torsten Andersson tog fram i samarbete med Ulla Molin inför en trädgårdsvisning år 1996. Listan har tidigare kompletterats utifrån boken *Leva med trädgård* och Kristina Niléns inventering från 2004.

För att få en tydligare bild av hur Scenen med det stora fågelbadet sett ut tidigare, samt hur hela trädgården men framförallt det centrala området har vårdats, har Gunvor och Torsten Andersson intervjuats. Detta par från Bjuv lärde känna Ulla Molin omkring år 1995, då de genom kontakter via Trädgårdsamatörerna blev tillfrågade om de ville hjälpa till med skötseln av trädgården. Ulla Molin var då 85 år gammal, och hade under de senaste åren inte orkat ta hand om sin trädgård som tidigare. Skötseln var därför i delar eftersatt. Kontakten mellan Ulla Molin och Gunvor och Torsten började trevande men kom att utvecklas till en nära vänskap. Gunvor och Torsten är de nu levande som har bäst kännedom om Ulla Molins tankar kring trädgården i Höganäs och hur hon önskade att skötseln skulle gå till, och därför har det varit viktigt att dokumentera deras kunskap. De har även bidragit med fotografier från slutet av 1990-talet, som inte publicerats tidigare.

Christina Ekman-Ljungström har samlat en del äldre fotografier och material sedan förra Vård- och skötselplanen togs fram, och hon har ställt detta material till förfogande, liksom all den kunskap om trädgården som hon har efter 8 år som ägare.

Avgränsningar

Arbetet fokuserar på de frågeställningar som är mest aktuella idag, och därmed på de växter som är knutna till just dessa frågeställningar. För mer detaljerad information om trädgården, eller utförligare historisk dokumentation av Ulla Molins livsgärning, hänvisas till tidigare arbeten.

Några viktiga årtal

1978	Ulla och KG Molin flyttade till Tallgatan i Höganäs. Trädgården började anläggas, med den existerande häcken och de gamla fruktträden som stomme.
1986	Ulla Molin beskrev arbetet med trädgården i Höganäs, och sina tidigare trädgårdar, i boken *Leva med trädgård*.
1988	Ulla Rylander, landskapsarkitektstudent, dokumenterade Ulla Molins arbete i allmänhet, och trädgården i Höganäs i synnerhet, i examensarbetet *Ulla Molin och Villaträdgården under 1900-talet*.
1995	Gunvor och Torsten Andersson, Bjuv, började hjälpa Ulla Molin med skötseln av trädgården.
1997	Ulla Molin gick bort, 87 år gammal. Fastigheten i Höganäs såldes så småningom till Yvonne Fröman och Jan-Åke Lemholt.
2003	Höganäs kommun väckte fråga om byggnadsminnesförklaring av trädgården.
2004	Kristina Nilén, Regionmuseet i Kristianstad, gjorde en byggnadsminnesutredning och kulturhistorisk analys. Publicerades 2005.
2007	Christina Ekman-Ljungström och Hans Ljungström köpte fastigheten.
2008	Anna Andréasson, Malmö Kulturmiljö, gjorde en fördjupad inventering av växtmaterialet, samt tog fram en vård- och skötselplan för trädgården.
2010	Ulla Molins trädgård på Tallgatan i Höganäs byggnadsminnesförklarades.

Ulla Molin - några noteringar

Det finns en hel del skrivet sedan tidigare om Ulla Molin och hennes syn på trädgårdsplanering och trädgårdsskötsel. Dels skrev hon mycket själv, både böcker (se t ex Molin, 1942 & 1986 samt Molin & Bauer 1980) och artiklar, framförallt i *Hem i Sverige*, en tidskrift som hon under många år var verksam som redaktör för. Det har också skrivits en del om Ulla Molin som person och yrkesutövare, både före och efter hennes bortgång (se t ex Blennow 1998; Gustavsson 2001; Rylander 1988). Det här dokumentet handlar inte om Ulla Molin, utan om hur hennes trädgård i Höganäs ser ut idag och hur den kan vårdas framöver. Under arbetets gång, i samtalen med Gunvor och Torsten Andersson, har det dock dykt upp små berättelser som säger en hel del både om Ulla Molins syn på trädgårdsarbetet och om hur hon behöll sin vetgirighet livet ut. Just vetgirigheten var sannolikt en viktig orsak till att hon nådde så långt i sitt trädgårdskunnande, vilket i sin tur är en av anledningarna till att hon var och är högt beundrad bland trädgårdsmänniskor. Här återger vi några av dessa små berättelser, samt lite annan information som kanske inte framgått så tydligt i andra skrifter.

Ulla Molin var som sagt mycket vetgirig och ville ha klarhet i allt. Ännu vid en ålder av över 85 år kunde hon bli mycket intresserad och släppa allt annat om det hittades ett nytt ogräs i trädgården. Tillsammans med Gunvor och Torsten ägnade hon då gärna en god stund åt att artbestämma och läsa på om växten. I dagligt tal använde Ulla Molin framförallt växternas latinska släktnamn, så det gällde att vara påläst när man umgicks med henne. Vid ett av de första tillfällena som Gunvor och Torsten besökte trädgården i Höganäs gick de tillsammans en runda i trädgården. När de gick förbi det stora äppelträdet pekade Ulla Molin i förbifarten med käppen och sa: ”*Asperulan* där, den är jag rädd om”. Sen gick hon vidare, och Torsten som inte visste att *Asperula odorata* var det latinska namnet för myskmadra (numera *Galium odoratum*) fick gå hem och läsa på för att veta vad han skulle vara särskilt rädd om då han rensade ogräs i trädgården.

Ulla Molin var mycket bestämd när det gällde var saker skulle planteras. När det skulle sättas lökar satte hon ner sin käpp och sa ”här ska den vara”. Sen var hon emellertid inte den som inte kunde ändra sig när hon fick se slutresultatet. Ett år hjälpte Gunvor och Torsten till att plantera vita tulpaner i västra delen av Scenen, men när de slog ut var de inte helt kritvita som planerat, och då fick de grävas upp igen. Vid över 80 års ålder och med ett långt trädgårds- och yrkesliv bakom sig hade Ulla Molin utvecklat en mycket skarp känsla för hur hon ville ha det och vad hon tyckte var vackert. Blev det inte rätt så blev det inte, och då fick det göras om. Den del av trädgården som Ulla Molin själv tyckte var vackrast, enligt Gunvor och Torsten, var det område som kallas för Norrsidan. Där dominerar mörkgrönt, med murgröna av olika slag under några skuggmoreller.

Gunvor och Torsten fick ganska fria händer när det gäller skötseln, men Ulla Molin kom kontinuerligt med kreativa idéer, som till exempel förslaget att malörten på Scenen skulle klippas i böljande former, som ett hav. Hon kunde också utmana dem att själva vara kreativa. En dag när Gunvor stod och klippte en stor buxbomsskulptur uppe på terrassen kom Ulla Molin ut från huset, tog häcksaxen och klippte bort en större gren så att det blev ett stort hål mitt i skulpturen. ”Gör något av det” sa hon, och gick in igen. Gunvor kom att tänka på buxbomshönsen som redan fanns på andra platser i trädgården, och kände att detta var början på en sådan, så hon började forma en höna. Mer om detta under avsnittet ”Buxbom”. Berättelsen säger en del både om Ulla Molins inställning till föränderlighet i trädgården, om hennes djärva sätt att beskära, och även något om hennes humoristiska sida. Beskurna element är ett viktigt inslag i Ulla Molins trädgård, och beskärningen utfördes vid ungefär följande tidpunkter på året: Buxbomen klipptes strax före midsommar, därefter var det ligusterns tur. Idegran (*Taxus* spp) klipptes i augusti. Malört (*Artemisia* spp.) och lavendel (*Lavandula angustifolia*) klipptes under augusti - september. Allt justerades sedan efter behov. Murgrönan justerades flera gånger under säsongen så den inte växte ut i gångarna (Andersson, muntligen, oktober 2015).

Slutligen kan nämnas att Ulla Molin var mycket noga med att bara använda naturgödsel och kompost i trädgården. Detta är också något som hon skriver om i till exempel *Leva med trädgård* (Molin, 2000 [1986], s. 119). Komposten i trädgården i Höganäs var dock liten, och någon naturgödsel fanns inte att få tag i på ett lätt sätt. Torsten kände ibland att det blev lite väl magert på sina håll, så det hände att han tog med lite konstgödning hemifrån och gödslade i smyg. Sannolikt var det tur för honom att Ulla Molin inte upptäckte detta.

Trädgården i Höganäs 2015

Beskrivning

Ulla Molins trädgård ligger på Tallgatan i Höganäs, fastigheten Spättan 1. Den är ca 800 m² stor och skapad på två sammanslagna egnahemstomter. Ägare sedan 2007 är Christina Ekman-Ljungström och Hans Ljungström. Trädgården, som alltså hör till en privat bostad, är ett populärt besöksmål för trädgårdsintresserade, till exempel studenter vid olika trädgårdsutbildningar. Den är indelad i nio mindre ”rum”, omgivna av en insyns- och vindskyddande oxelhäck och ett vitt spjälstaket. Söder om kökträdgården finns ett högt plank. Träden är framförallt placerade i trädgårdens utkanter, bland annat i den så kallade Plommonlunden i väster. Där innanför bildar buxbom (*Buxus sempervirens*) och idegran (*Taxus* spp.) en formstark stomme. Färgskalan går i huvudsak från idegranens mörkt gröna, genom grågröna toner hos till exempel lavendelns (*Lavandula angustifolia*) bladverk, till det rent gråa och vita hos bland annat malört (*Artemisia* spp). Det finns emellertid även blommande växter som ger inslag av blått, lila och ljust rosa. Ulla Molin var mycket noga med att hålla just denna färgskala i trädgården, och hon tyckte till exempel inte om gult (Andersson, muntligen, okt 2015).

Figur 4. Det centrala området i Ulla Molins trädgård, den så kallade ”Scenen” med det stora fågelbadet. Foto: Boel Nordgren, 151009.

Figur 5. ”Scenen” med det stora fågelbadet sett från motsatt håll, från trädgårdens nordvästra hörn. Foto: Boel Nordgren, 151009.

Trädgården som helhet

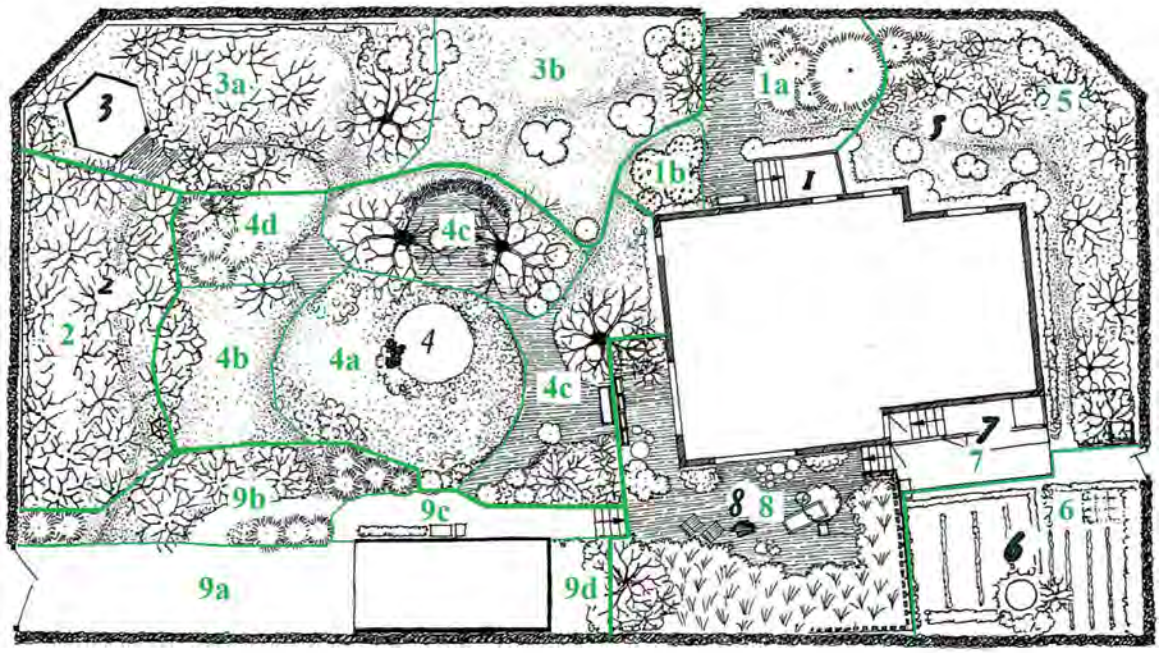

Figur 6. Planskissen som användes som underlag för områdesindelningen i Vård- och skötselplanen 2008 är ritad av Ulla Molins medarbetare Lisa Bauer. Den publicerades första gången i *Leva med trädgård* 1986. De gröna markeringarna gjordes av Anna Andréasson 2008.

<u>Områdesindelning i Vård- och skötselplanen 2008</u>

1. Entrén
1a. Delen vid trappan
1b. Delen vid husets hörn
2. Plommonlunden
3. Lusthuset
3a. Området kring lusthuset
3b. Östliga delen mellan lusthus och entré
4. Fågelbadet
4a. Centrala delen kring fågelbadet och ”scenens” mitt
4b. Väst om fågelbadet, ”scenens” fond
4c. Sittplatsen under äppelträden
4d. Nordväst om fågelbadet bl.a. den mindre tegelytan
4e. Intill terrassen mot fågelbadet
5. Norrsidan
6. Kökträdgården
7. Växthuset (idag uterummet)
8. Terrassen
9. Carporten
9a - inkörsytan
9b. området mellan scenen och inkörsytan
9c. carportens norrsida
9d. arbetsplats mellan carport och terrass

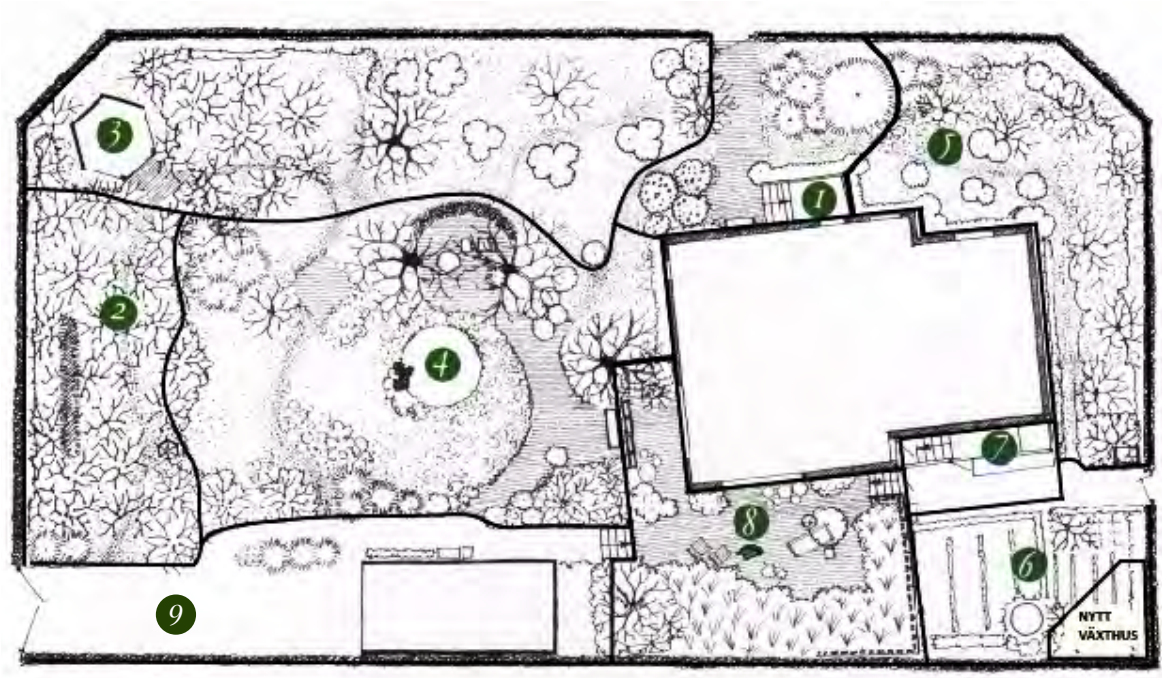

Figur 7. Områdesindelningen som används i det här dokumentet. Underlaget är fortfarande Lisa Bauers planskiss från 1986. Trädgården ser i princip ut som då, förutom Köksträdgården som är helt omlagd (mer om detta nedan), och där det nyligen placerats ett nytt växthus. Indelningen är i stort sett samma som den som gjordes av Anna Andréasson år 2008, bortsett från att områdena diskuteras som helheter, det vill säga 1 istället för 1 a och 1b, och så vidare. Område 4 har utökats något åt söder så att rosorna och idegranskloten ingår i området. Siffran ”9” har lagts till på den här planen, övriga siffror finns med på planen som är publicerad i boken *Leva med trädgård*.

Områdesindelning 2015

1. Entrén
2. Plommonlunden
3. Från Lusthuset fram till Entrén
4. Scenen
5. Norrsidan
6. Köksträdgården
7. Uterummet
8. Terrassen
9. Carporten

Angående Område 6, Köksträdgården:
En stor förändring sedan förra vård- och skötselplanen 2008 är att det uppförts ett växthus i Köksträdgården (område 6), i det sydöstligaste hörnet av trädgården. Område 6 diskuteras dock bara översiktligt i det här arbetet, eftersom det i samband med byggnadsminnesförklaringen 2010 beslutades att det området ska behandlas annorlunda än trädgårdens övriga delar, och inte ha samma strikta krav på skötsel enligt en fastlagd vård- och skötselplan. Här hade redan 2010 gjorts stora förändringar sedan Ulla Molins tid, och därmed hade området inte samma bevarandevärden som övriga trädgården. Det ansågs dessutom finnas en poäng med att någon del av trädgården skulle få vara mer fri för dagens och kommande ägare att utveckla efter eget huvud. Detta kan förhoppningsvis stärka motivationen att bevara resten av trädgården enligt Ulla Molins intentioner. Odling av köksväxter hade för övrigt en ganska låg prioriteringsgrad för Ulla Molin. Hon odlade visserligen gärna nyttoväxter, men främst om de också hade ett skönhetsvärde, eller om de var något av lyxvaror, som var dyra att köpa eller svåra att få tag i. När det gäller köksträdgården i Höganäs framförde hon redan i *Leva med trädgård* (1986) en osentimental idé om att hela ytan skulle kunna bli hallonland den dag hon inte orkade med mer arbetskrävande odlingar (Molin, [1986] 2000, s. 74-78).

Övergripande frågor

Buxbom

Beskrivning

Formklippt buxbom (*Buxus sempervirens*) utgör tillsammans med idegran (*Taxus* spp.) en vintergrön stomme i Ulla Molins trädgård, och dessa växter är av stor betydelse för helhetsintrycket under sommaren såväl som under vintern. Därför har det varit, och är delvis fortfarande, oroande att flertalet plantor sett risiga ut under året, med långa kala stammar och grenar. Det måste emellertid sägas att det ser mycket bättre ut i skrivande stund (oktober 2015) än det gjorde i juli i år.

Svampsjukdomar är i dagsläget den första tanke som dyker upp då det talas om problem med buxbom. I Ulla Molins trädgård har det emellertid inte hittats några tecken på att buxbomen är angripen av *Cylindrocladium buxicola*, den aggressiva svampssjukdom som är relativt ny i Sverige och som skapat stor oro, framförallt sedan den fick stor spridning 2010-2011 (se t ex Rosander, 2011). En säker identifiering av angrepp av *Cylindrocladium buxicola* är att svampen infekterar yngre grenar och orsakar svarta längsgående streck på dem, vilket den mindre aggressiva svampen *Volutella buxi* inte gör (Wahlsteen & Lorentzon, online, 2011). De första tecknen på angrepp av båda dessa svampar är dock mörkbruna fläckar på bladen, fläckar som så småningom växer ihop tills de täcker hela bladet som vissnar och trillar av (Pettersson, 2011). Under blöta förhållanden bildas det svampsporer på undersidan av infekterade blad, vita för *C. buxicola* och rosa för *V. buxi* (Rosander, 2012, s. 7; Rosander, 2011, s. 4ff.).

Det finns inga allvarliga symptom på svampangrepp på buxbomen i Ulla Molins trädgård idag, men det är troligt att det finns *Volutella buxi* i trädgården. Denna svamp har varit känd i landet betydligt längre än *Cylindrocladium buxicola*, och har inte ett lika aggressivt förlopp som den senare. *Volutella buxi* behöver sårskador på plantan för att kunna infektera och förknippas ofta med klippning av buxbom, medan *Cylindrocladium buxicola* kan smitta helt oskadade plantor. *C. buxicola* växer även under låga temperaturer och är därför aktiv långt ut på hösten. Den har goda överlevnadsmekanismer vid t ex vinterkyla eller under långa perioder med torka (Rosander, 2012, s. 7). Sammantaget kan man säga att *V.buxi* är lättare att hålla tillbaka genom att ge plantan goda växtförutsättningar, men att hålla ett gott allmäntillstånd är också det bästa sättet att undvika angrepp av *Cylindrocladium buxicola*. Mer om hur detta kan göras under ”Målsättningar & åtgärdsförslag”.

Figur 8. En del buxbom beskars kraftigt i början av sommaren, och i början av juli såg plantorna väldigt risiga ut. Buxbom på terrassen, sedd från väster. Foto: Boel Nordgren, 150703.

Figur 9. Samma buxbomsformation som i föregående figur, men här fotograferad i september. Foto: Boel Nordgren, 150909.

Huvudproblemet med buxbomen i Ulla Molins trädgård verkar vara att plantorna klippts i ungefär samma form under många år nu, och de har bildat ett mycket tätt lager av blad längst ut. Samtidigt har nästan inget ljus nått längre in i växten, och grenarna där inne har blivit långa och kala. På vissa syns nu dessa långa kala stammar och grenar tydligt, och det finns bara lite grönt allra längst ut på grenarna. Vissa plantor har helt tappat sin distinkta form. I våras gjordes en kraftig beskärning och urgallring av vissa plantor, vilket resulterade i att de var helt kala och i princip såg döende ut i början av juli. Därefter har de dock slagit mycket bra, även längre in på äldre stammar.

Buxbomskulpturen på terrassen (figur 8-14) har tidigare varit ett av trädgårdens mest karaktärsfulla inslag, och kan säkert bli det igen. Kopplat till bildserien nedan finns en liten berättelse om hur skulpturen delvis ändrade karaktär någon gång runt 1995. Berättelsen har redan nämnt ovan (s. 10) men återges här igen:

Gunvor och Torsten Andersson, som hjälpte Ulla Molin under hennes sista år, fick ganska fria händer när det gällde skötseln , även om hon kunde ha idéer. Hon kunde också utmana dem att själva vara kreativa, och just den stora buxbomskulpturen på terrassen är ett exempel på detta. En dag när Gunvor stod och klippte den kom Ulla Molin ut från huset, tog häcksaxen och klippte bort en större gren så att det blev ett stort hål mitt i skulpturen. ”Gör något av det” sa hon, och gick in igen. Gunvor kom att tänka på buxbomshönsen som redan fanns på andra platser i trädgården, och kände att detta var början på en sådan, så hon började forma en höna (figur 11). Två-tre år senare får man nog säga att formationen hade nått något av en höjdpunkt (figur 13).

Figur 10. Buxbomen på terrassen omkring år 1994/95. Foto: Gunvor och Torsten Andersson.

Figur 11. Buxbomen ca 1996. Foto: Gunvor och Torsten Andersson.

Figur 12. ca 1997. Foto: Gunvor och Torsten Andersson.

Figur 13. ca 1998/99.
Foto: Gunvor och Torsten Andersson.

Figur 14. Skulpturen sedd från nordväst. Ytterligare en liten höna anas till höger i bild. Foto: Gunvor och Torsten Andersson, runt 1998/99.

Målsättningar och åtgärdsförslag

Målet är att så många som möjligt av de befintliga plantorna ska återfå distinkta och karakteristiska former - till exempel buxbomhönsen, vilka dels funnits på terrassen men även nära entrén i norr och nära carporten. Det finns emellertid inget som säger att man måste sträva efter ett exakt utseende som syns på ett visst foto, för utseendet på enskilda plantor har som visats ovan förändrats över tiden, och Ulla Molin var öppen för olika former: ”Visst kan buskarna klippas till djur, men jag vill helst låta dem själva bestämma form, planterar dem ganska tätt till bakgrund och klipper dem täta, gärna i runda former, och så att jag kan sticka in något blommande, tulpaner, liljor eller något avvikande grönt framför och emellan. Har en buske farit illa någon vinter kan den inklippt bli trädgårdens märkvärdighet”(Molin, 2000 [1986], s. 100). Hon kunde även se skönheten i krokiga stammar och grenar som fått växa fritt: ”Om man inte klipper och formar kan buxbomen med krokiga stammar och grenar på egen hand och i sinom tid ge de mest fantastiska former.”(Molin, 2000 [1986], s. 100). Enstaka plantor kan alltså få lite mer kreativa former, men huvudsakligen bör buxbomsplantorna i trädgården ha den klotrunda form som Ulla Molin tyckte allra bäst om.

Här följer några råd angående hur plantorna ska kunna hållas fortsatt vitala och/eller återfå sin vitalitet:

<u>Hålla gott allmäntillstånd</u>

- *Regelbunden gödsling och jordförbättring*

Använd kompost och naturgödsel. Plantskolan Splendor ger rådet att använda gödselmedel där så stor andel som möjligt av kvävet kommer från ammonium och så lite nitrat som möjligt. Anledningen är att nitrat ger längdtillväxt med lös vävnad vilket underlättar infektion (Splendor Plant AB, 2015).

- *Luftigt runt plantan*

Svampsjukdomar har svårare att få fäste på plantor som står luftigt än på plantor som står tätt eller omges av mycket perenner. Står de luftigt hålls bladen torra och vinden kan snabbt torka upp dem efter regn. Uppstammad buxbom angrips enligt Splendor nästan aldrig av *C. buxicola* (Splendor Plant AB, 2015). Detta kan vara bra att ha i åtanke. Det är inte så att buxbomen i Ulla Molins trädgård generellt ska stammas upp, men det kan vara bra att skapa ett litet mellanrum i underkant (gäller t ex buxbomshönsen) så att luft kan cirkulera, samt att ta bort perenner som står alltför nära buxbomen.

- *Vattning*

Vintergröna växter kan behöva vattning under torra höstar + tidigt på våren. Vattna nedtill, ej på bladen.

- *För bort nedfallna bruna löv från trädgården*

På grund av att de kan bära på svampsjukdomar. Ersätt borttaget material med kompostblandad jord.

- *Väldränerad växtplats*

Är också viktigt, men troligen står de flesta plantor i Ulla Molins trädgård redan tillräckligt väldränerat.

<u>Beskärning/klippning</u>

- Fortsätt beskära några plantor hårt varje år i slutet av maj - början av juni. En lättare putsning kan göras i augusti. Ulla Molin beskar buxbomen strax före midsommar (Andersson, muntligen, okt 2015). Splendor ger rådet att buxbom ska klippas vintertid, vid en temperatur av 5-10°C. Redan vid + 5°C sägs växten producera kolhydrater och kan därmed läka såren. Infektionsrisken är enligt Splendor mycket mindre vid låg temperatur. Vi vill inte ge detta råd då vi inte har egen erfarenhet av hur buxbom reagerar på vinterbeskärning, men nämner det ändå. Skulle svampsjukdomar bli ett problem kan det vara värt att prova.
- Prova att glesa ur någon planta lite extra varje år - för att få in ljus såväl som luft, och därmed minska risken för svampangrepp, samt för att få plantorna att slå nya blad längre in på grenarna.
- Vid minsta misstanke om svampangrepp i trädgården måste klippverktygen rengöras med jämna mellanrum - spraya dem t.ex. med T-röd.

<u>Föryngring</u>

För inte in ny buxbom utan föröka den befintliga genom sticklingar. Sådan förökning gör Christina Ekman-Ljungström redan, med stor framgång, och vi nämner det därför bara kort.

<u>Bekämpning av svampsjukdomar</u>

Vad vi vet finns idag inget effektivt medel mot *C. buxicola*, men studier görs (Rosander, 2012, s. 31-32).

Fruktträd

Äppelträden vid sittplatsen

Beskrivning

Norr om fågelbadet finns en sittplats som flankeras av två äppelträd. Det lilla är av sorten 'Galloway' (figur 15) och till stora delar täckt av klätterhortensia (*Hydrangea petiolaris*). Ulla Molin kallade trädet för "marsäpplet" (Andersson, muntligen, 150925).

Det stora trädet, av sorten 'Husmoder' (figur 16), planterades sannolikt under första världskriget (Andersson, muntligen, 150925). Det var stort redan då Molins köpte fastigheten 1978, och tillsammans med den befintliga oxelhäcken var det avgörande för att köpet blev av: "Äppelträdet var en rest från en lantgård som en gång legat här. Högvuxet med vacker delad stam och yvig krona avgjorde det köpet praktiskt taget innan huset var ordentligt besiktigat. Ett sådant träd får man sannerligen inte varken i gamla eller nya villaområden, där i bästa fall några till tråkighet välansade fruktträd höjer sig mot de nedersta fönstren" (Molin, 2000 [1986], s. 50). Att en syrén som stod vid entrén föll i en storm 1981 kommenterade Ulla Molin med att det var tur att inte var det stora äppelträdet som föll (Molin, 2000 [1986], s. 54).

Figur 15. Vid den lilla sittplatsen som flankeras av två äppelträd. Till vänster syns en buskpion (*Paeonia suffruticosa*) och bakom den 'Galloway'. På bilden syns även Christina Ekman-Ljungström och Anna Andréasson. Foto: Boel Nordgren, 150703.

Figur 16, höger. Det stora trädet är av sorten 'Husmoder'. Foto: Boel Nordgren, 150703.

Målsättningar och åtgärdsförslag

Ulla Molin ville att klätterhortensian skulle klippas hårt, så att växten följde äppelträdets stam (Andersson, muntligen, 150915). Detta är målet, men det kräver beskärning vid flera tillfällen under året, på grund av kraftig tillväxt. Ulla Molins idé var att stammen skulle få finns kvar även om den ramlar: "Skulle den falla - ja, då får stammen ligga kvar, klätterhortensian helt ta över till ny scenförändring" (Molin, 2000 [1986], s. 118).

När det gäller det stora äppelträdet behövs inga större insatser just nu, men eftersom det är så gammalt måste snart beslut tas om hur det ska hanteras ifall något händer med det. Faller det behövs här nog ett nytt träd - det blir väldigt tomt annars. Förhoppningsvis har vi turen att det får stå kvar länge, även om det dör. Om möjligt ska stammarna få stå kvar även om trädet har dött, det är vad Ulla Molin hade velat (Andersson, muntligen, 150925). Möjligen kan man i så fall låta klätterhortensia klättra på stammen. Det stora äppelträdet är en av de frågor som måste diskuteras mer grundligt vid nästa uppdatering av Vård- och skötselplanen om 5-10 år. Fram tills dess genomförs inga särskilda åtgärder, mer än borttagning av döda grenar om det finns sådana. Jobbet bör utföras av arborist.

Figur 17. Plommonträdet nordväst om terrassen. Foto: Boel Nordgren, 150909.

Figur 18. Plommonträdet väster om terrassen, sett från väster. Foto: Boel Nordgren, 150909.

Figur 19, höger. Klätterrosen 'Starkodder' vid det flerstammiga plommonträdet. Foto: Boel Nordgren.

Plommonträden vid terrassen

Beskrivning

Nordväst om terrassen står ett litet krokigt plommonträd (figur 17) som sannolikt ligger illa till ifall det blir storm. Det har en klar övervikt åt söder. Tidigare förgrenade det sig till två huvudgrenar strax ovanför terrasskanten, men idag finns bara en enda stam kvar. Trädet har skjutit ett flertal rotskott.

Rakt västerut från terrassen står ett flerstammigt plommonträd (figur 18-20), eller egentligen har trädet två huvudstammar som förgrenar sig till ett flertal grenar nästan ända nere vid marken. Stammen som står längst åt sydväst är i mycket dåligt skick. En del grenar har redan behövt tas ned och de återstående såg mycket risiga ut under sommaren 2015. Troligen är det plommonticka (*Phellinus pomáceus*) som trädet har drabbats av. Det är en svampsjukdom som ofta angriper äldre träd. Den andra huvudstammen, som står längre åt nordost, har hittills klarat sig. Trädet har skjutit ett skott på västra sidan av stammarna. Söder om trädet har Christina Ekman-Ljungström planterat en klätterros av sorten 'Starkodder' (*Rosa Helenae* 'Starkodder'), som hon köpt på Cedergrens plantskola på Råå utanför Helsingborg (figur 19).

Kronan på det här plommonträdet formklipptes under Ulla Molins tid. Trädet beskrivs så här i *Leva med trädgård*: "Ett annat plommonträd, det var nog ursprungligen en klunga vildskott, kunde gallras bland stammarna och kronan klippas in, förtätas och formas rund" (Molin, 2000 [1986], s. 54).

Vi vet inte vad plommonträden är av för sort, men det spelar hur som helst mindre roll. Det som är viktigt är deras placering och utseende. De kan mycket väl vara av en äldre rotäkta sort, eftersom träden är kvarstående från den äldre trädgården som fanns på platsen då Ulla Molin kom hit (Molin, 2000 [1986], s. 54). Frukterna är gula.

Målsättningar och åtgärdsförslag

Plommonträdet nordväst om terrassen: Välj ut två av rotskotten och låt dessa stå kvar och växa till sig tillsammans med det gamla trädet. Ta bort de andra rotskotten. Kanske ska trädet bli enstammigt i slutändan, men det kan vara bra med ett skott i reserv. Trädet kan gärna successivt formas så att det får ett lite annorlunda och karaktärsfullt uttryck, och bör alltså inte beskäras "enligt boken", det vill säga enligt råd om bästa skörd, utan snarare ur estetisk synvinkel. Ulla Molin tyckte om träd som inte var alltför perfekt formade utan hade karaktär.

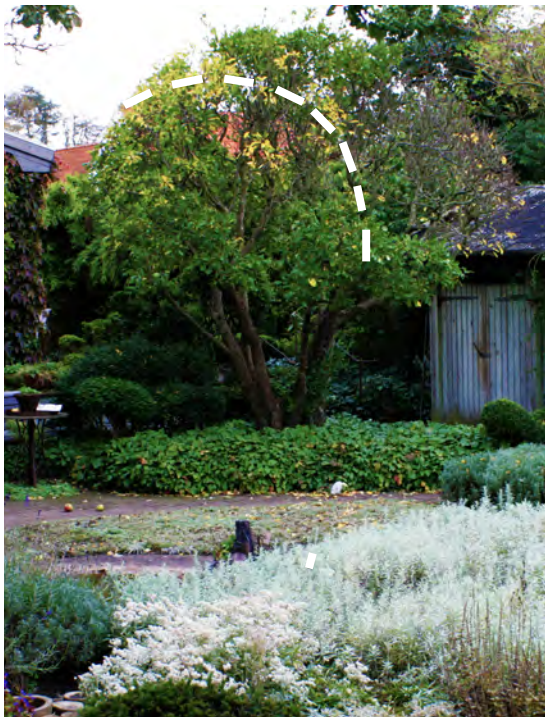

Figur 20. Plommonträdet rakt västerut från terrassen, sett från nordväst. Foto: Boel Nordgren, 150909.

Figur 21 & 22 (ovan och nedan). Det stora körsbärsplommonet vid Lusthuset. Foto: Boel Nordgren, 150925 och 150909.

Plommonträdet rakt västerut från terrassen: Ta ned den stora stammen i sydväst, den som är i dåligt skick. Behåll det nya skottet och låt det växa till sig. Skottet kommer troligen att ta fart då det får bättre ljus och utrymme. Försök gärna få det att förgrena sig på låg höjd så att det får samma uttryck som dagens träd. Reducera kronan på det kvarvarande stora trädet, så att det kan stå för sig själv utan att se ”rumphugget” ut, förslagsvis ungefär enligt figur 20. Arborist anlitas. Det är svårt att säga i förväg vad som är möjligt att göra med trädet, den bedömningen måste göras under arbetets gång, med estetisk fingertoppskänsla. Kronan bör även fortsatt formklippas. Det är sannolikt att även den kvarstående stammen kommer att drabbas av svamp så småningom, men ovanstående förslag är den bästa lösningen just nu. På detta sätt kan spridningen förhoppningsvis hejdas för en period, och nya skott få möjlighet att växa till sig.

Stora körsbärsplommonet vid Lusthuset

Beskrivning

Strax utanför lusthusets ingång står ett stort körsbärsplommon med hög stam (figur 21 & 22). Trädet ramar in vyn mot huset, och är ett vackert inslag i gången som leder till Plommonlunden. Kronan har dock blivit mycket vidlyftig under senare år, och trädet skulle behöva en rejäl beskärning.

Målsättningar och åtgärdsförslag

Målet är att kronan ska återfå en mer rundad form (se figur 22), vilket bör bli resultatet om de mest spretande grenarna tas ned, ungefär 1/3 av kronans höjd. Arbetet bör utföras av arborist, och helst i omgångar för att undvika att alltför mycket vattuskott bildas.

1. Entrén

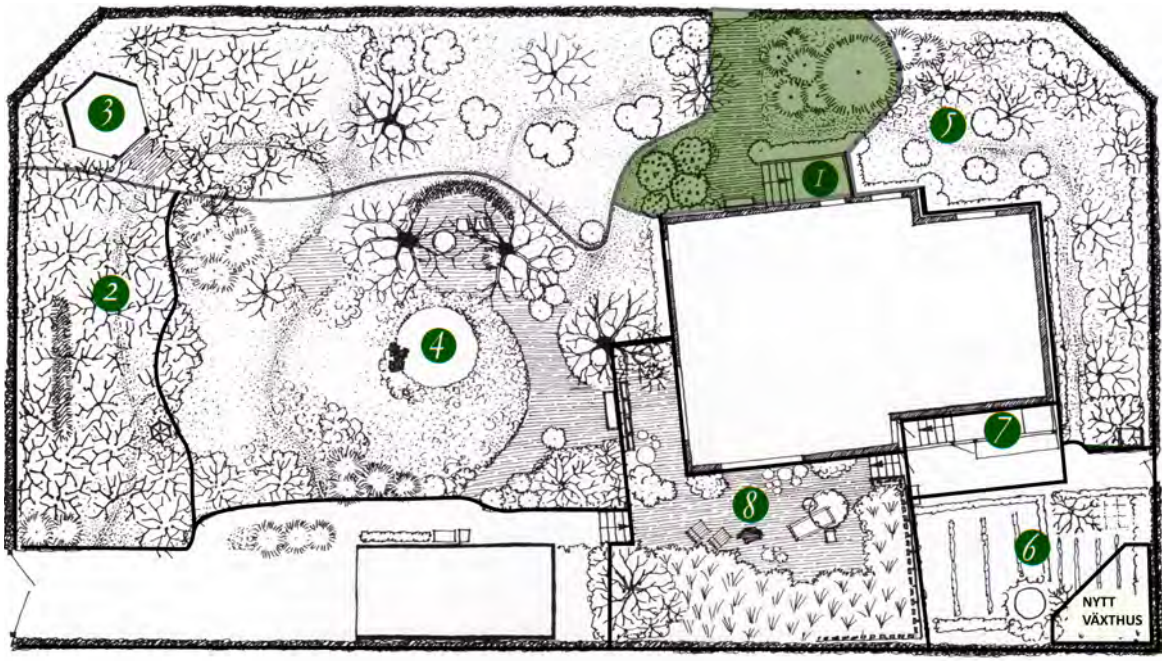

Figur 23. Plan: Lisa Bauer. Bearbetning: Boel Nordgren.

Beskrivning

Trädgårdens huvudentré ligger i norr. I oxelhäcken mot gatan sitter en ca 2 m hög bambugrind (se figur 24), och innanför denna leder en mindre plattsatt yta fram till entrétrappan av trä. Den befintliga trätrappan uppfördes strax efter inflyttningen, ovanpå den gamla betongtrappan. För att skyla trappan och samtidigt skapa en mjuk övergång mot trädgården planterades en ligusterhäck längs med trappan (figur 27-29).

Öster om bambugrinden står en formbeskuren gran (*Picea abies*) och under den växer storbladig murgröna (*Hedera hibernica*) och julrosor (*Helleborus niger* och *Helleborus orientalis*). Granen, som idag har en hög stam och svampformad krona, var tidigare lägre och rundare. När Ulla Molin flyttade in var den ranglig med bruten topp. Något av det första hon gjorde var att beskära den (Andréasson, 2008, s. 22), och det är därför den har en så tät krona.

Figur 24. Trädgårdens huvudentré våren 2015, sedd från Tallgatan. Foto: Boel Nordgren, 20150512.

Vid husknuten väster om trappan samlade Ulla Molin tre ”morsdagshortensior” (*Hydrangea macrophylla*) som redan fanns i trädgården (figur 25 & 26). Hortensia var egentligen inte en av hennes favoriter (Andréasson, 2008, s. 22), men att ta till vara det som fanns på platsen var en viktig utgångspunkt för Ulla Molin (se t. ex. Nilén, 2005, s. 22).

Kring hortensiabuskarna täcks marken av stor vintergröna (*Vinca major*), vintergröna (*Vinca minor*) och intill gången finns en liten yta brun taggpimpinell (*Acaena microphylla*). Vid trappan planterades hösten 2007 ett par nya plantor av daggkåpa (*Alchemilla vulgaris*), med motiveringen att det funnits daggkåpa där tidigare.

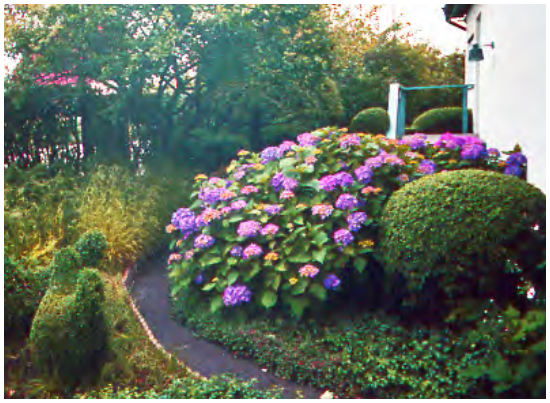

Figur 25. Entréområdet omkring år 1996, sett från väster. Foto: Gunvor och Torsten Andersson.

Figur 26. Entréområdet sett från väster år 2015. Foto: Boel Nordgren, 150909.

Viktiga förändringar under senare år

Ligusterhäcken

Ligusterhäcken vid trappan hade år 2008 blivit risig och var mycket gles nedtill (figur 28). Därför beslutades att den skulle beskäras kraftigt. Beskärningen lyckades väl, och idag ser den tät och fin ut (figur 29). Den har dock ännu inte nått upp till sin fulla höjd, det vill säga upp till entréplanet.

Figur 28. År 2008 var häcken vid trappan mycket gles nedtill. Foto: Anna Andréasson, 080625.

Figur 27. Trappan med ligusterhäcken, sedd från väster. Foto: Gunvor och Torsten Andersson, omkring år 1996.

Figur 29. År 2015 är häcken återigen tät, men har ännu inte nått sin fulla höjd. Foto: Boel Nordgren, 150909.

Granen

Granen som står öster om entrégrinden var under Ulla Molins tid formad som ett stort klot, men har därefter successivt stammats upp. Idag är den högstammig och svampformad. Toppen hålls fortfarande rundklippt. Runt stammen och upp i kronan växer storbladig murgröna (*Hedera hibernica*). I nuläget gör en del döda grenar och kvistar att underkanten av toppen ser risig ut.

Figur 30. Under Ulla Molins tid var granen vid entréporten formad som ett stort klot. Detta är entrén sedd från väster, året efter att Ulla Molin gått bort. Foto: Eva Gustavsson, 1998.

Figur 31. Ungefär samma vy som ovan, men fotot är taget år 2015. Granen har successivt stammats upp under de senaste 15 åren, och ser idag närmast ut som en svamp. På stammen växer storbladig murgröna (*Hedera hibernica*). Foto: Boel Nordgren, 151118.

Växtlista Område 1: Entrén

gran	*Picea abies*	Listad 96, kvar 2008. Kvar 2015.
julros	*Helleborus niger*	Listad 96, flera ex. kvar 2008. Kvar 2015.
daggkåpa	*Alchemilla vulgaris*	Listad 96, borta höst 2007, nya planterade. Några noterade nedanför trappan 2015.
brun taggpimpinell	*Acaena microphylla*	Listad 96: taggpimpinell *Acaena microphylla*. 2008: liten yta kvar V om entrén. 2015: samma som 2008.
vintergröna	*Vinca minor*	Listad 96, noterad V om entrén 2008. Kvar 2015.
stor vintergröna	*Vinca major*	Listad 96, kvar V om entrén 2008. Kvar 2015.
liguster	*Ligustrum vulgare*	Listad 96: *Ligustrum atrovirens*, kvar kring trappan 2008. Kvar 2015.
hortensia	*Hydrangea* Macrophylla-Gr.	Listad 96 som *H. macrophylla*, 2 st. 2008. 2015: Flera stora exemplar vid husets nordvästra hörn.
stor nunneört	*Corydalis solida*	Ej tidigare noterad, här eller på annan plats. Ursprung okänt. 2015: Finns i stor mängd.
storbladig murgröna	*Hedera hibernica*	Växer upp i granen.

Figur x. Växter i Område 1, Entrén år 2015. Listan är en uppdatering av listan som Anna Andréasson tog fram år 2008, vilken i sin tur bygger på Gunvor och Torsten Anderssons lista från 1996, Kristina Niléns inventering 2004 samt Ulla Molins bok *Leva med trädgård*. Storbladig murgröna, *Hedera hibernica* är nytillagd i listan 2015, men är inte en ny växt i området. Mer information om murgrönan finns i avsnittet Område 5: Norrsidan.

Målsättningar och åtgärdsförslag

Granen

En kortsiktig åtgärd skulle vara att såga bort de nedre, döda, grenarna och att samtidigt försöka skaka ned mindre kvistar och barr, för att på så sätt försöka få granen att se mindre risig ut. Detta är dock vad som gjorts de senaste 7 åren, och det har gjort att kronan reducerats väldigt mycket. Sannolikheten är stor att åtgärden kommer att behöva utföras om och om igen för att få granen att se någorlunda välvårdad ut, och om 5-10 år är det troligen inte mycket kvar av toppen. Därför är det dags att prova något annat.

Efter diskussioner med Gunvor och Torsten Andersson har följande förslag tagits fram: Den storbladiga murgrönan ska tillåtas ta över hela trädet, och täcka även kronan. För att påskynda detta skulle mindre hål kunna öppnas upp i kronan, för att släppa in ljuset, men egentligen behövs inga större åtgärder, eftersom murgrönan redan lyckats

Figur 32. Granens topp sedd från väster år 2015. Foto: Boel Nordgren, 150909.

leta sig hela vägen upp genom granen till ljuset. Murgrönan ansas så att formen på toppen fortsatt hålls jämn och rundad.

Vi tror att Ulla Molin skulle resonerat på det här sättet och utnyttjat det som finns på platsen och växternas naturliga åldringsprocess till att skapa en ny installation i trädgården, istället för att behöva se en risig grantopp varje gång hon öppnade entrédörren. Att hon tyckte väldigt mycket om murgrönan gör också att det är lämpligt att låta just den växten ta överhanden.

Försöket utvärderas om 5-10 år då vård- och skötselplanen uppdateras. Ser det inte bra ut finns ett annat alternativ: att ta bort stammen och stubben och plantera en ny gran eller en idegran i större format, och att klippa denna så att den påminner om hur granen såg ut under Ulla Molins tid (se figur 30). Samtidigt kan det vara läge att återplantera några av de mindre buskar som enligt Lisa Bauers plan (figur 23) funnits mellan entréporten och granen. Under den tid då Gunvor och Torsten hjälpte Ulla Molin fanns inga andra buskar vid entrén än granen, eftersom den var så låg och bred på den tiden att inget annat fick plats (Andersson, muntligen, 151009). Det kan förstås finnas äldre fotografier som visar hur området sett ut tidigare, men några sådana har ännu inte återfunnits. Det kan vara så att det enda som finns att gå efter vid en eventuell återplantering är just Lisa Bauers plan. Det troligaste är att det var idegranar som stod där, eftersom Lisa Bauer ritat dem på samma sätt som hon ritat övriga idegranar i trädgården.

Ligusterhäcken

Häcken vid trappan klipps fortsatt som idag, och släpps successivt upp tills den når samma höjd som husets entréplan. Vid slutet av häcken på västra sidan, där man går uppför trappan, formas ett litet klot (se figur 27).

Hortensiorna

Hortensiorna trivs bra och några förändringar av skötseln behövs egentligen inte, men för att förtydliga den blå färgen kan den befintliga jorden blandas ut med rododendronjord. Ulla Molin föredrog blå hortensior framför rosa, och vid ett par tillfällen under slutet av 1990-talet blandades alun i jorden för att hortensiorna skulle bli blåare (Andersson, muntligen, november 2015).

Figur 33. Fotografiet är taget från trappan, mot väster. Foto: Boel Nordgren, 150909.

2. Plommonlunden

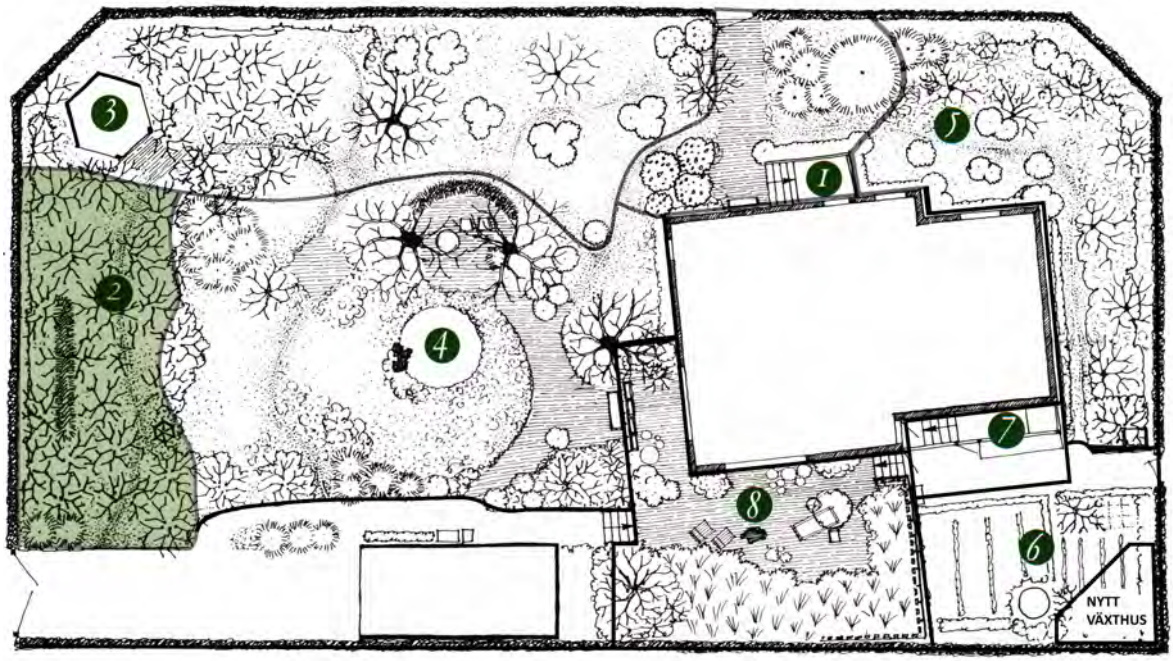

Figur 34. Plan: Lisa Bauer. Bearbetning: Boel Nordgren.

Beskrivning

Plommonlunden sträcker sig längs större delen av trädgårdens västra sida, och fungerar som vindskydd och insynsskydd. Träden är körsbärsplommon (*Prunus cerasifera*) som står i en matta av främst äkta förgätmigej (*Myosotis scorpioides*) och smultron (*Fragaria vesca*).

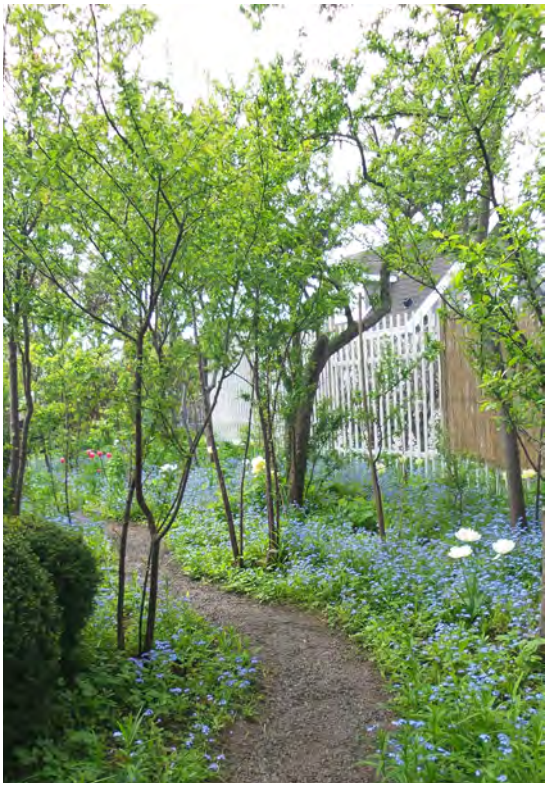

Figur 35. Plommonlunden sedd från norr år 2015. Bilden till vänster är tagen den 12 maj, och bilden till höger den 3 juli. Foton: Boel Nordgren.

Ur mattan av förgätmigej och smultron sticker tidigt på våren upp rosa, cremefärgade och vita tulpaner, och längre fram mot sommaren krollilja, fingerborgsblomma och stor blåklocka.

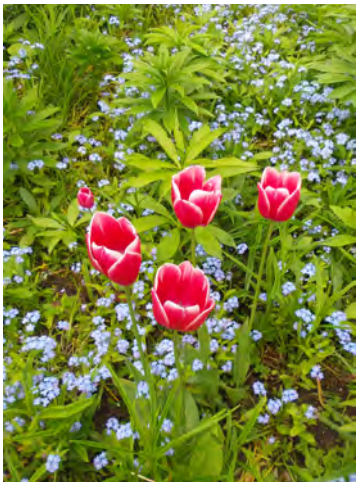

36.

37.

38.

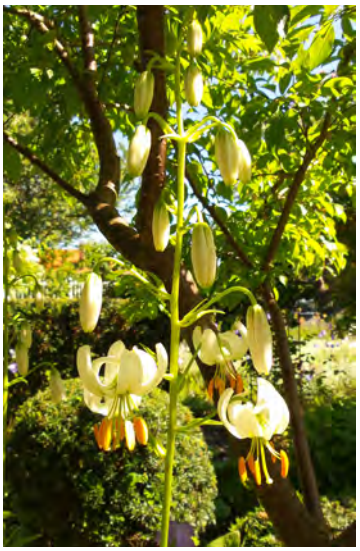

39.

40.

41.

42.

43.

36. *Tulipa gesneriana*
37. *Tulipa* sp.
38. *Tulipa* sp.
39. *Lilium martagon* 'Alba'
40. *Campanula persicifolia*
41. *Campanula persicifolia*
42. *Digitalis purpurea*
43. *Digitalis purpurea* 'Alba'

Viktiga förändringar under senare år

Sedan förra Vård- och skötselplanen togs fram har en rejäl föryngringsinsats gjorts när det gäller träden i Plommonlunden. Större träd har tagits ned och rotskott har släppts upp. Detta har gjort att det är lättare att hålla lunden så låg som Ulla Molin tänkte sig. Hon hade nämligen som riktmärke att träden skulle vara så låga att när hon satt vid matbordet i det inglasade rummet vid terrassen skulle hon precis kunna se taknocken på grannens hus på andra sidan gatan. Resten av taket skulle alltså döljas bakom träden (Andersson, muntligen, 2015-09-25). Föryngringen har även gjort att det släppts ned mer ljus till marken så att växtligheten där blivit betydligt frodigare än vad den var år 2008. Gången, som hade rätats ut år 2008, har fått tillbaka sin slingrande form.

För tillfället har körsbärplommonen karaktären av buskträd (figur 44), på sina håll med ett flertal smala stammar, och ganska mycket grenar på låg höjd. Några äldre träd med grövre stammar finns dock också kvar. Ulla Molin såg skönheten i körsbärsplommonets lite ojämnt växande stammar, och tanken var att Plommonlunden skulle se ut som en lund av småträd (Andersson, muntligen, 2015-09-25, Andréasson, 2008, s. 29). Då hon gick genom Plommonlunden gick hon och kände på stammarna (Andersson, muntligen, 2015-09-25). Hon tog alltså till sig platsen med fler sinnen än synen. När träden blev för stora var tanken att de skulle tas ned, rotskott släppas upp och gallras och sedan kunde krontaket successivt höjas (Molin, 2000 [1986] s 59-61). Denna typ av föryngringsprocess är vad som påbörjats sedan 2008. Nu återstår att stamma upp de yngre träden, men även att gallra i, alternativt ta ned, en del äldre kronor som fortfarande är för höga.

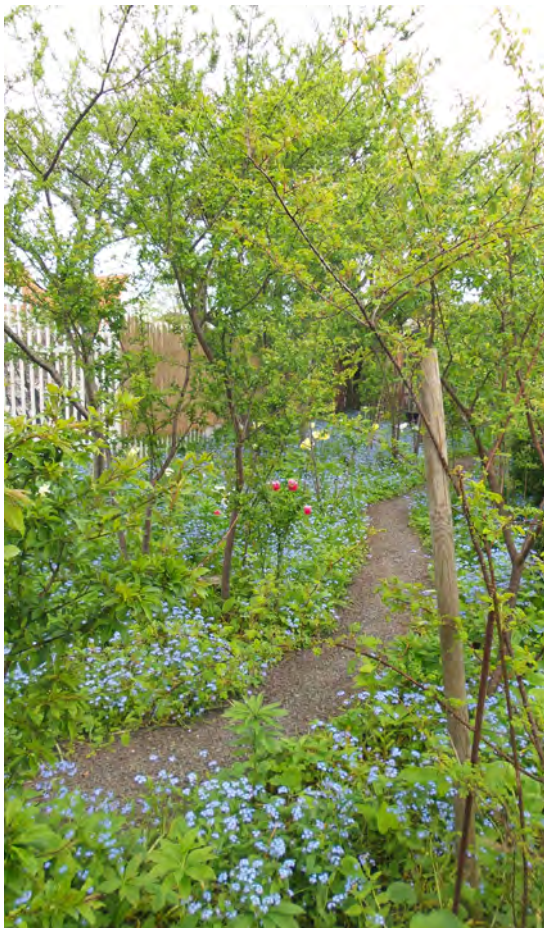

Figur 44. Ovan: Plommonlunden sedd från söder år 2015. Foto: Boel Nordgren 150512. Figur 45, höger överst: Plommonlunden omkring år 1996. Gångstigen var belagd med svart diabas. Foto: Andersson. Figur 46, höger nedan: Omkring år 1995, gångstigen belagd med ljus singel. Foto: Gunvor och Torsten Andersson.

Växtlista Område 2: Plommonlunden

körsbärsplommon	*Prunus cerasifera*	Listad 96: plommonträd *Prunus ceracifera* (röd/brunröd/gul frukt) Kvar 2008. Kvar 2015. Rejält föryngringsbeskuren däremellan.
revande smultron	*Fragaria vesca*	Listad 96: smultron *Fragaria vesca*. Not. 2008. Kvar 2015.
äkta förgätmigej	*Myosotis scorpioides*	Listad 96: förgätmigej *Myosotis palustris*. Not. 2008 men relativt liten mängd. 2015: Finns i stor mängd.
kaukasisk förgätmigej	*Brunnera macrophylla*	Listad 96, not.2008 här och på andra platser. Finns 2015, men inte i så stor mängd just här.
stor vårstjärna	*Scilla luciliae*	Listad 1996: blåstjärna *Chionodoxa luciliae.* Blad not. 2008 plommonlunden/ lusthuset. Kvar 2015.
stor blåklocka	*Campanula persicifolia*	Listad 96, not. 2008 här och på andra platser. 2015: finns både blå och vit.
krollilja, vit	*Lilium martagon* 'Alba'	Listad 96: krollilja vit *Lilium martagon.* Kvar 2008. Kvar 2015.
spansk klockhyacint	*Hyacinthoides hispanica*	Listad 1996: klockhyacint *Scilla campanulata*, noterad på terrassen 2008. 2015: Den på terrassen gick ut år 2014.
brandlilja	*Lilium bulbiferum*	Ej listad 96 men av Nilén 2005 s.43, not. 2008 (underart saffranslilja) var. *Croceum.* Kvar 2015.
kungsängslilja	*Fritillaria meleagris*	Ej listad 96 men av Nilén 2005 s.43, not. 2008. Kvar 2015.
vit trädgårdstulpan	*Tulipa gesneriana*	Ej listad 96 men av Nilén 2005 s.43, not. 2008. 2015: Finns kvar.
rosa trädgårdstulpan	*Tulipa gesneriana*	Ej listad 96 men av Nilén 2005 s.43, not. 2008. 2015: Finns kvar.
fingerborgsblomma, vit	*Digitalis purpurea* 'Alba'	Listad 96 men vid lusthuset, ej här. Not. 2008. 2015: Finns kvar.
ormöga	*Omphalodes verna*	Listad 96 men inte här. Not. 2008. 2015: Finns, men inte i stor mängd just här.

Figur 47. Växter i Område 2, Plommonlunden år 2015. Listan är en uppdatering av listan som Anna Andréasson tog fram år 2008, vilken i sin tur bygger på Gunvor och Torsten Anderssons lista från 1996, Kristina Niléns inventering 2004 samt Ulla Molins bok *Leva med trädgård*. Rosa markering innebär att växten inte har noterats i området vid årets inventering. Det fanns inga tulpaner i Plommonlunden vid slutet av 1990-talet (Andersson, muntligen, oktober 2015), men det är inte omöjligt att de låg vilande i marken. Hur som helst kunde Ulla Molin tänka sig att frångå sina principer något när det gällde just vårlökar: ”Tillkonstlade blommor är inte mina favoriter, men vita, gula och rosa tulpaner, intensivdubbla som bonnrosor, är ganska härliga när trädgården i övrigt står i lite sparsam och avvaktande” (Molin, 2000 [1986] s 94).

Figur 48. Plommonlunden sedd från nordost, omkring år 1996. Foto: Gunvor och Torsten Andersson.

Målsättningar och åtgärdsförslag

Träden

Enstaka större träd som finns kvar tas ned eller beskärs rejält i kronan. De större träden finns dock framförallt invid Lusthuset och diskuteras därför under nästa avsnitt.

Av de yngre skotten/träden väljs de vackraste ut så att varje träd får 1-3 stammar. I *Leva med trädgård* skriver Ulla Molin att hon gallrade till två-tre stammar, men fotografier från mitten av 1990-talet (se figur 45, 46 & 48) visar att flera träd bara hade en stam. Krontaket höjdes sedan ganska snabbt, och detta var viktigt, för Ulla Molin skriver att det inte var något snår hon ville ha, utan just en lund (Molin, 2000 [1986] s 59). Vilka stammar som valdes ut, och hur många det blev för respektive träd var förstås beslut som Ulla Molin tog successivt. Med sin skarpa fingertoppskänsla skapade hon en vacker helhet. Exakt hur detta ska göras är därför svårt att formulera i ord, men här är några riktlinjer:

- De flesta träd i Plommonlunden ska ha två stammar, men det ska också finnas en- eller trestammiga.

- Bibehåll ungefär samma avstånd mellan exemplaren som Ulla Molin hade. I *Leva med trädgård* skriver hon att hon planterade 30 buskexemplar med 2 meters mellanrum (Molin, 2000 [1986] s. 59). Slutresultatet verkar dock ha blivit något glesare. Om det slår upp rotskott mellan de platser där de äldre exemplaren stod så kan dessa behöva tas bort eller flyttas (och gärna användas på annat ställe). Mellanrummen är minst lika viktiga som själva träden.

- Träden stammas upp så att man kan gå längs stigen utan att behöva väja för utskjutande grenar. De flesta träd i Plommonlunden verkar ha varit uppstammade till minst 1,8 meters höjd, även om det fanns enstaka grenar på lägre höjd (dock inte som sträckte sig in mot gångstigen).

- Det är viktigt att stammarna är vackra. Ulla Molin tyckte om knotiga grenar och träd med speciell karaktär. Det är förstås en högst subjektiv bedömningsfråga vad som är vackert, och detta kan vara svårt att avgöra, men vad vi menar med den här punkten är att om stammarna fått stora fula snittytor eller konstiga onaturliga former vid beskärning kan det vara bättre att ta ned just den stammen än att låta den stå kvar, framförallt om den syns tydligt från gångstigen.

- Krontaket bör glesas ur kontinuerligt för att ljus ska komma ned till markvegetationen, och för att undvika större engångsinsatser som kan ge stora och fula snittytor. Se helst över Plommonlunden en gång varje höst och beskär i ganska liten omfattning varje gång.

- Sträva efter att hålla krontaket så lågt att det går att se grannens taknock då man sitter i det inglasade rummet vid terrassen.

- Beskärning görs på sensommaren eller hösten, helst under juli, augusti eller september.

Övrigt

Ulla Molin ville gärna ha så mycket vit krollilja som möjligt (Andersson, muntligen, 150925) så låt gärna denna sprida sig.

Figur 49. Om stammarna fått stora fula snittytor eller konstiga onaturliga former vid beskärning kan det vara bättre att ta ned just den stammen än att låta den stå kvar, framförallt om den syns tydligt från gångstigen. Foto: Boel Nordgren, 150925 .

3. Från Lusthuset fram till Entrén

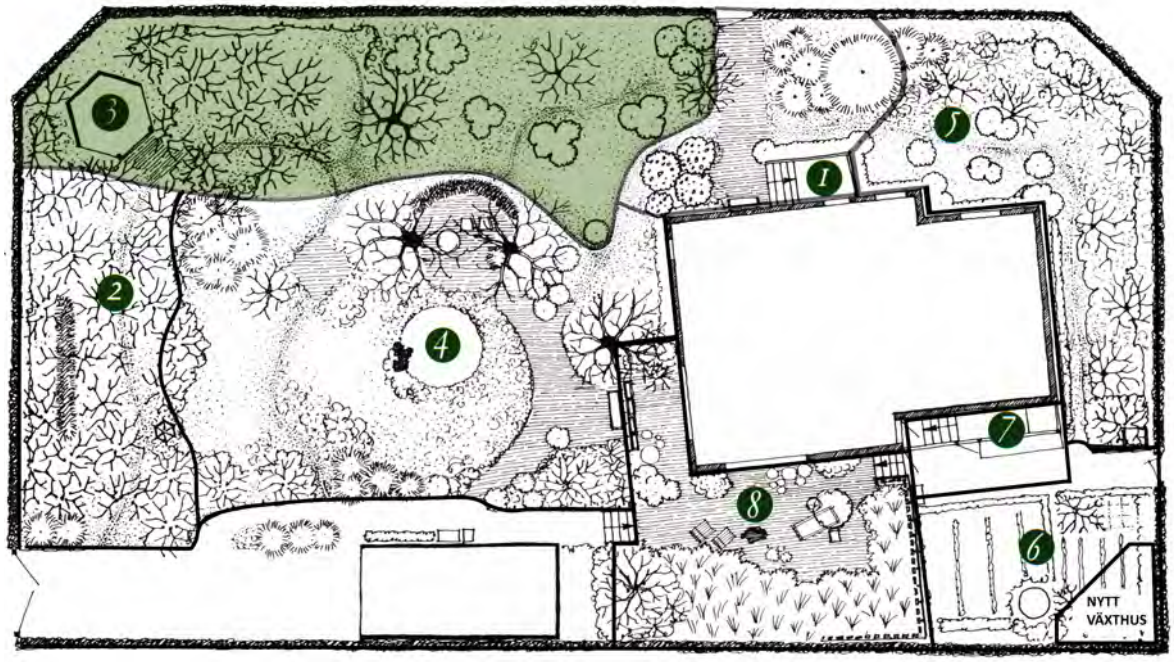

Figur 50. Plan: Lisa Bauer. Bearbetning: Boel Nordgren.

Beskrivning

Lusthuset i trädgårdens nordvästra hörn omgärdas av körsbärsplommon (*Prunus cerasifera*), en plantering som väl egentligen är en del av Plommonlunden. Vid Lusthuset har träden inte föryngringsbeskurits så kraftigt som i övriga Plommonlunden, och flera har därför både kraftiga stammar och är mycket höga. Markvegetationen öster om Lusthuset består framförallt av ormöga (*Omphalodes verna*) och äkta förgätmigej (*Myosotis scorpioides*), och vid byggnadens ena hörn står en ros som Ulla Molin fick av sin vän Sven-Ingvar Andersson (figur 51). Ulla Molin kallade den ”Sven-Ingvars ros”. Att det är sorten ’Venusta Pendula’ berättade Sven-Ingvar Andersson för Torsten vid ett besök i trädgården på slutet av 90-talet. Sorten har vita blommor, ofta svagt rosatonade (Gustavsson, 2001, s. 31). Inom *Arvensis*-Gruppen, som sorten tillhör, är flera sorter rödaktiga i knoppstadiet men blir vita då de vecklar ut sig (Engström, 2007, s. 64).

Figur 51. ”Sven-Ingvars ros”, *Rosa Arvensis*-Gruppen ’Venusta Pendula’. Foto: Boel Nordgren, 150703.

Figur 52. Lusthuset. Bakom byggnaden syns några körsbärsplommon av större format. Foto: BN, 150512.

Mattan av ormöga och äkta förgätmigej sträcker sig bort till en liten grupp med större växter ungefär mitt i område 3. Gruppen innehåller ett buxbomsklot, en doftschersmin (*Philadelphus coronarius*) och ett plommonträd av sorten 'Victoria'. Här finns även myskmadra (*Galium odoratum*). Framför ingången till Lusthuset står ett större körsbärsplommonträd (se figur 53).

Längre bort mot entrén står bland annat en grupp med tre "buxbomshöns" (figur 54). Här finns även strutbräken[1] (*Matteuccia struthiopteris*), randgräs (*Phalaris arundinacea* 'Picta') samt ett gräs som Ulla Molin ska ha funnit vildväxande någonstans på Kullaberg (Andersson, muntligen, 150925).

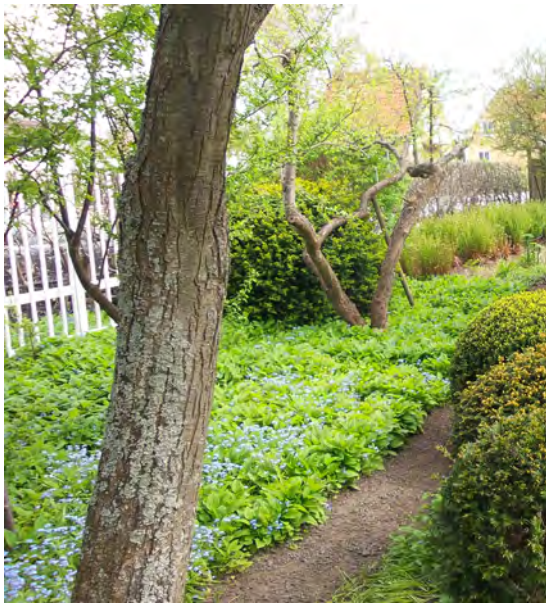

Figur 53. Trädet framför lusthusets ingång. Längre bort syns buxbom, doftschersmin och ett plommonträd. Foto: Boel Nordgren, 150512.

Figur 55, ovan. Madonnalilja som planterats av Christina Ekman-Ljungström. Boel Nordgren, 150703.

Figur 54, nedan. Nära entrén står en grupp höns av buxbom. De skymtar till vänster om trädet. Foto: Boel Nordgren, 150512.

1 Det är lite osäkert om det verkligen är strukbräken, men frågan har inte undersökts närmare under detta arbete.

Viktiga förändringar under senare år

Buxbomshönsen

Överlag är det en del problem med buxbomen i trädgården just nu, men det ser mycket bättre ut i skrivande stund (oktober 2015) än det gjorde under sommaren. Vissa plantor som såg döende ut i början av säsongen har återfått en stor del av sitt bladverk under året. Buxbomshönsen i område 3 hör dock till de buxbomsplantor som fortfarande är långt ifrån sitt ursprungliga utseende. Här har Christina Ekman-Ljungström planterat nya buxbomsplantor runt de gamla, för att försöka täcka de kala stammarna. Sticklingarna har hon tagit av de gamla plantorna. Hon har även planterat japansk järnek (*Ilex crenata*) vid buxbomshönsen för att se hur denna växt fungerar på platsen. På en av hönorna finns även lite murgröna (*Hedera helix*).

Figur 56. De tre bilderna ovan visar buxbomshönsen ca 1995-98. Foton: Gunvor och Torsten Andersson.

Figur 57. Hönsen från ungefär samma vinklar som till vänster, fast år 2015. Foton: Boel Nordgren.

Figur 58. Fotot högst upp togs 1996. Under plommonträdet växer vintergröna och liljekonvaljer. Fotot nedanför, som visar liljekonvaljernas utbredning, togs 1998. Foton: Gunvor och Torsten Andersson.

Figur 59. Fotot är taget mot väster. Till vänster om det större trädet syns fågelbadet i terracotta som tidigare stod i området. Foto: Andersson, sent 1990-tal.

Ormbunkar, gräs, liljor och liljekonvalj

Ormbunkarna har enligt Gunvor och Torsten Andersson blivit betydligt mer vidlyftiga än de var på Ulla Molins tid. De stod då i en smalare rand längs häcken. Randgräset trängs därför undan lite för mycket. Söder om ormbunkarna stod liljor på Ulla Molins tid, men dessa hade gått ut, och därför satte Christina Ekman-Ljungström madonnaliljor här förra året (se figur 55).

Gräset precis vid entrén, det som Ulla Molin hittade vildväxande på Kullaberg, har också brett ut sig mycket. Tidigare (se figur 58) växte här mycket liljekonvalj (*Convallaria majalis*), men dessa har blivit undanträngda och växer nu endast i en liten grupp precis intill häcken/grinden.

Träd och buskar runt Lusthuset

Nära Lusthuset har en del också förändrats sedan 2008 års Vård- och skötselplan. Bland annat har ”Sven-Ingvars ros” samt den pelaridegran som står söder om Lusthuset beskurits kraftigt. De har båda tagit sig bra.

En del av körsbärsplommonen runt Lusthuset föryngrades samtidigt som träden i område 2, Plommonlunden. Det finns emellertid kvar några stora träd i trädgårdens nordvästra hörn, det vill säga bakom Lusthuset.

Det stora körsbärsplommonet som står framför Lusthusets ingång har vuxit sig högt (figur 22).

Nämnas kan också att det under Ulla Molins tid stod ett fågelbad i terracotta, på hög fot, strax utanför Lusthusets ingång (figur 59). Detta finns inte kvar idag.

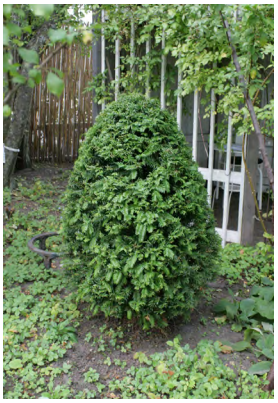

Figur x. Pelaridegranen invid Lusthuset. Den har vuxit mycket under de senaste 7 åren, eftersom den fått betydligt mer ljus än tidigare. Foto: BN, 151009.

Växtlista Område 3a: Från Lusthuset fram till schersminen

körsbärsplommon	*Prunus cerasifera*	Listad 1996: plommonträd *Prunus ceracifera.* Noterad 2008. Kvar 2015.
”Sven-Ingvars ros”	*Rosa* Arvensis-Gruppen ’Venusta Pendula’	Listad 1996: ”Sven-Ingvars ros” okänd vit. Nilén 2004: *R. arvensis* ’Venusta Pendula’. Kvar 2008. 2015: Kvar, har tagit sig bra sedan 2008. Kraftigt beskuren sedan dess.
revande smultron	*Fragaria vesca*	Listad 1996, noterad 2008. Kvar 2015.
äkta förgätmigej	*Myosotis scorpioides*	Listad 1996: förgätmigej *Myosotis palustris.* Not. 2008 men relativt få. Kvar 2015.
kaukasisk förgätmigej	*Brunnera macrophylla*	Listad 1996, not. 2008 här och andra platser. 2015: Finner inte den i just detta område.
stor vårstjärna	*Scilla luciliae*	Listad 1996: blåstjärna *Chionodoxa luciliae.* Blad not. 2008 plommonlunden/ lusthuset. Kvar 2015.
stor blåklocka	*Campanula persicifolia*	Listad 1996, not. 2008 men relativt få. Kvar 2015.
fingerborgsört, vit	*Digitalis purpurea* ’Alba’	Listad 1996, not. 2008 södra plommonlunden. Även 2015 finns den längre söderut i plommonlunden, ej vid lusthuset.
ormöga	*Omphalodes verna*	Listad 96 längs häck mot lusthus. Not. 2008. Finns i stor mängd 2015.
myskmadra	*Galium odoratum*	Listad 1996: *Asperula odoratum (Galium o.)* under äppelträden. Not. 2008. Kvar 2015.
pelarformad idegran	*Taxus* sp.	Ej listad 96. Foto 1997-98. Kvar 2008. 2015: kraftigt beskuren sedan 2008, och har tagit sig bra.
doftschersmin	*Philadelphus coronarius*	Ej listad 96. Foto 1997-98. Kvar 2008. Kvar 2015.
buxbom	*Buxus sempervirens*	Ej listad 96. Foto 1997-98. Kvar 2008. Kvar 2015.
gullviva	*Primula veris*	Ej listad 96, noterad 2008. Kvar 2015.
pärlhyacint	*Muscari* sp.*(armeniacum?)*	Ej listad 96, noterad 2008. 2015: oklart om den finns här, men möjligen finns det några få.
Vårkrokus	*Crocus vernus*	Ej listad 96, noterad 2009. 2015: Finns inte här.

Figur 60. Växter i område 3, Från Lusthuset fram till Entrén, år 2015. Listan är en uppdatering av listan som Anna Andréasson tog fram år 2008, vilken i sin tur bygger på Gunvor och Torsten Anderssons lista från 1996, Kristina Niléns inventering 2004 samt Ulla Molins bok *Leva med trädgård*. Rosa markering innebär att växten inte har noterats i området vid årets inventering.

Växtlista Område 3b: Från schersminen fram till entrén

strutbräken	*Matteuccia struthiopteris*	Listad 1996, kvar 2008. Kvar 2015.
gräs	Funnet vildväxande, namn okänt.	Listad 1996, kvar 2008. Kvar 2015.
stjärnflocka	*Astrantia major*	Listad 1996, kvar 2008. Kvar 2015.
plommon 'Victoria'	*Prunus domestica* 'Victoria'	Listad 1996: Plommon Viktoria. Kvar 2008. Kvar 2015.
vintergröna	*Vinca minor*	Listad 1996, kvar 2008. Kvar 2015.
ormöga	*Omphalodes verna*	Listad 1996, kvar 2008. Kvar 2015.
aklejruta	*Thalictrum aquilegiifolium*	Listad 1996: aklejruta *Thalictrum aquilegifolium* längs häcken mot lusthuset. Ej. Not 2008, däremot noterades ängsruta (se nedan). 2015: Finns inte, men Christina har tänkt plantera ny.
ängsruta	*Thalictrum flavum*	Listad 1996 nedanför altanen, ej här. *Leva m. Trädgård*: "självsådd *Thalictrum*". Blad ej lika aklejruta. 2015: Har tagits bort.
randgräs	*Phalaris arundinacea* 'Picta'	Listad 1996: rörflen, randigt gräs, *Phalaris arundinacea.* Kvar 2008. Kvar 2015.
gräslilja	*Sisyrinchium bellum*	Listad 1996: gräsiris *Sisyrinchium bellum*. Blad not. 2008. 2015: Finns kvar längs gången.
vit krollilja	*Lilium martagon* var. album	Nämnd *Leva m. trädg.*, ej här 2008, däremot i plommonlunden. 2015: samma som 2008.
liljekonvalj	*Convallaria majalis*	Listad 1996, ej noterad 2008. Ej noterad 2015.
vita liljor	*Lilium* sp.	Listad 1996, ej not. 2008. Ej noterat 2015.
madonnalilja	*Lilium candidum*	Nämnd Leva m. trädg., ej not. 2008. 2015: Christina har planterat in ny, dock inte den rena arten utan någon sort, oklart vilken. Storvuxen och gulvit.

Figur 61. Växter i område 3, Från Lusthuset fram till Entrén, år 2015. Listan är en uppdatering av listan som Anna Andréasson tog fram år 2008, vilken i sin tur bygger på Gunvor och Torsten Anderssons lista från 1996, Kristina Niléns inventering 2004 samt Ulla Molins bok *Leva med trädgård*. Rosa markering innebär att växten inte har noterats i området vid årets inventering.

Målsättningar och åtgärdsförslag

Buxbom

Gruppen av hönor är ett mycket karakteristiskt inslag i trädgården, och målet är att de ska återfå den karaktär de hade omkring år 1997. Vi föreslår följande åtgärder:

- Rensa bort perenner som står alldeles intill buxbomen, och jordförbättra runt om.
- Flytta murgröna och japansk järnek. Försöken med japansk järnek är mycket bra, vi kan inte veta hur buxbomen i trädgården kommer att må framöver, och det finns ingen garanti för att buxbomssoten inte kommer att härja även här. I första hand är det dock idé att göra ett ordentligt försök att föryngra buxbomen. Därför kan både murgrönan och den japanska järneken flyttas härifrån och försöken göras på annan plats.
- Prova att beskära en av buxbomshönorna riktigt hårt nästa säsong, alltså tio centimeter eller mer. Gör denna beskärning i slutet av maj - början av juni. Välj gärna den höna som har flest nya plantor och frodigast tillväxt runt om. Skulle beskärningen misslyckas så finns det då möjlighet att skära ned den gamla plantan ännu mer och sedan låta de unga plantorna ta över. Lyckas beskärningen görs samma sak med ytterligare en höna året därpå.
- Skulle det mot all förmodan inte gå att få tillbaka den ungefärliga ursprungliga formen på hönsen så är ett sista alternativ att börja om och bygga upp nya hönor med nya plantor - vilka då måste komma från sticklingar av de gamla plantorna.

Ormbunkar och gräs

En del av ormbunkarna (*Matteuccia struthiopteris?*) tas bort, så att de växer i en smalare rand längs staketet, och så att randgräset (*Phalaris arundinacea* 'Picta') får lite mer möjlighet att breda ut sig. Randgräs brukar växa mycket villigt, så det borde inte vara något större problem att få de att breda ut sig lite mer.

Samma sak gäller det vilda gräset nära bambugrinden - en del av det tas bort så att liljekonvaljerna får större möjlighet att breda ut sig. Detta gräs klipptes under Ulla Molins tid ned strax innan det började fröa av sig. Förslagsvis görs detta också framöver.

Figur 62. Vid slutet av 1990-talet var randgräset mer utbrett än idag. Det ljusa gräset syns bakom buxbomshönsen. Foto: Gunvor och Torsten Andersson, 1997.

Träd och buskar runt Lusthuset

Körsbärsplommonen som står längs häcken nära Lusthuset föryngras i omgångar, det vill säga alla grova stammar tas inte ned på en gång utan över en period på 2-3 höstar. Dessa träd hanteras enligt samma riktlinjer som träden i Område 2, Plommonlunden.

Det enstammiga stora trädet som står framför Lusthusets ingång, det vill säga sydost om Lusthuset, tas inte ned utan istället reduceras kronan genom att de vattuskott som tillåtits växa till sig sågas ned. Formen ska helst bli mer rundad än idag. Det är viktigt att all beskärning inte görs vid ett tillfälle, eftersom trädet då kommer att skjuta väldigt många nya vattuskott. Förslagsvis tas ett par större grenar ned varje år under en period på 3-4 år. Beskärningen görs på sensommaren eller hösten. Frågan diskuteras tidigare i det här dokumentet, under avsnittet "Övergripande frågor - fruktträd".

4. Scenen

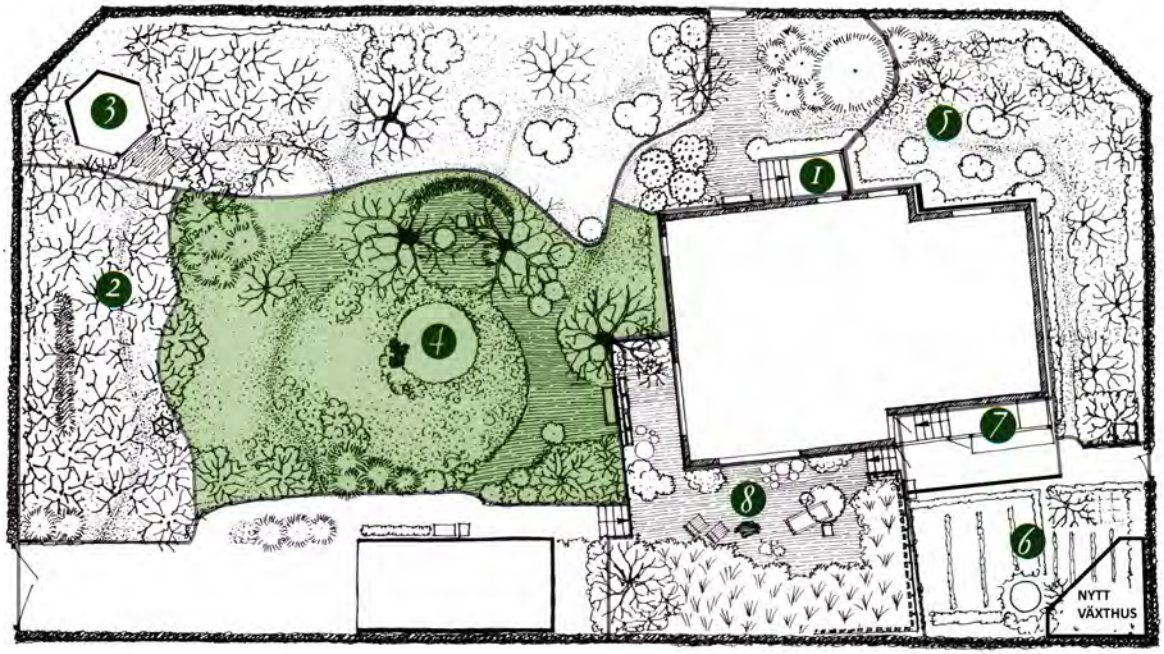

Figur 63. Plan: Lisa Bauer. Bearbetning: Boel Nordgren.

Beskrivning

Trädgårdens centrala område, det som bäst beskådas från terrassen väster om huset, eller inifrån husets västligaste del, beskrev Ulla Molin själv som en scen. Här utgör formklippt idegran, tillsammans med de omgivande träden, kulisser till perennernas årsvisa skådespel runt det stora fågelbadet.

Figur 64. Tidigt på året, innan malörten och de andra perennerna skjutit fart, är stommen av idegran mycket tydlig. Mot idegranen lyser äkta förgätmigej (*Myosotis scorpioides*). Foto: Boel Nordgren, 150512.

Figur 65. Mitt i sommaren blommar kattfotsmattan. I bakgrunden, mot idegranshäcken, syns blåklockor (*Campanula persicifolia*). Foto: Boel Nordgren, 150703.

Figur 66. I slutet av september har ett slags lugn lagt sig över Scenen. Nu syns de huvudsakliga beståndsdelarna tydligt: I kattfotsmattan (*Antennaria diocia* och *Antennaria dioca* 'Tomentosa') har blomstänglarna klippts av, precis som under Ulla Molins tid. Där bakom syns vitmalört (*Artemisia ludoviciana* 'Silver Queen') och runt om ruggar av lavendel (*Lavandula angustifolia*) samt ulleternell (*Anaphalis triplinervis*). Idegran (*Taxus* spp.) utgör Scenens fond. Foto: Boel Nordgren, 150925.

Figur 67. vitmalört, *Artemisia ludoviciana* 'Silver Queen' dominerar Scenen, tillsammans med kattfot. Foto: Boel Nordgren, 150925.

Figur 68. Ulleternell, *Anaphalis triplinervis*. Foto: Boel Nordgren, 150925.

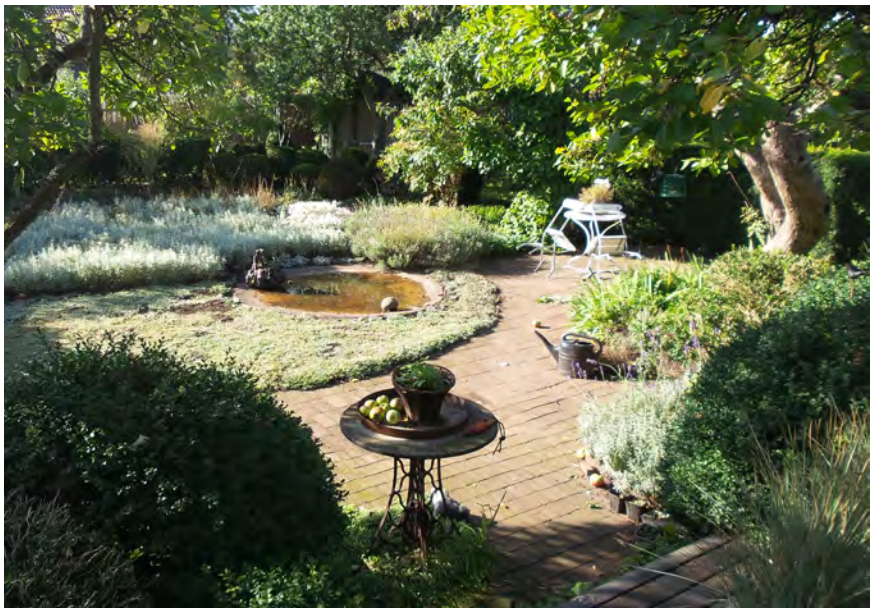

Figur 69. Närmare terrassen utgör buxbomklot den formstarka basen i anläggningen. Norr om Scenen finns en liten sittplats under två äppelträd. Denna syns i fotots övre högra hörn. Foto: Boel Nordgren: 150925.

Figur 70. Christina Ekman-Ljungström och Gunvor Andersson framför sittplatsen. Det stora äppelträdet i bakgrunden betraktade Ulla Molin som en av trädgårdens viktigaste beståndsdelar. På det mindre trädet till vänster växer klätterhortensia (*Hydrangea anomala* ssp. petiolaris) Foto: Boel Nordgren, 150925.

Figur 71. Scenen sedd från nordost. I förgrunden Gunvor Andersson och Christina Ekman-Ljungström. Foto: Boel Nordgren, 150925.

Viktiga förändringar under senare år

I de tidigaste beskrivningarna av Scenen, som finns i Ulla Molins egen bok *Leva med trädgård* från 1986 och i Ulla Rylanders studentarbete från 1988, beskrivs skådespelet på Scenen närmast som en himmel som successivt skiftar karaktär. Här är Ulla Molins egna ord:

> ”*Artemisia* Silver Queen, *Antennaria dioica rose* och *Antennaria tomentosa*, kattfotsarter samt *Stachys lanata*, lammöron, Silver carpet, blev grunden i den scen jag tänkt bygga upp framför tillbyggnadens stora fönster. Småningom formades denna stomme likt gråa moln som sveper fram över himlen en sommardag. Lite optimistiskt blått i form av förgätmigej, *Brunnera macrophylla*, *Veronica* av skilda arter och blåklocka, *Campanula* av olika höjd och intensitet fick ge löfte om klara dagar.
>
> Scenens kulisser byggdes först av lite lägre bumlingar lavendel och längst ut mörkt gröna distinkta *Taxus*-klot. Likaså en *Taxus*-skärm i förgrunden och en bakom sittplatsen under äppelträden. Det gav alla årstider en fasthet i bilden. I fonden stod plommonlundens kronor skiftande efter årstiderna.
>
> En gammal trädgårdsvän, också *Artemisia*-beundrare, spädde på förrådet. Likaså fick jag av en annan vän *Stachys lanata* så det gick förhållandevis fort att få igång det grå på lite olika nivåer. Luftig brudslöja, *Gypsophila paniculata*, och *Statice limonium*, ger inslag av lättare sommarmoln[2]” (Molin, 2000 [1986], s. 67).

Tanken bakom Scenen som en himmel med moln av olika slag som sveper över den blir tydlig när man studerar fotona i *Leva med trädgård* och i Rylander (1988). Ulla Rylander förtydligar bilden:

> ”Grå moln målas med malört, Artemisia ’Silver Queen’. De bildar stomme i den västra delen av Scenen. Från den runda dammen flyter en optimistisk strimma in i det grå. Den landar i en central punkt av klarblå Jakobs stege (Polemonium) invid idegranshäcken. Det blåa vid fågelbadet är silververonika med en silvrig rosett invid marken och en blå blomma på stängel. Omkring flyter två olika kattfotsarter ut och blandar sig med varandra. Den ena (Antennaria dioica v. tomentosa) är något mer gråbladig än den andra (Antennaria diocia). Mot det centrala blå stänket förs mer blått in på båda håll längs häcken. Det är mjölkklocka (Campanula lactiflora) och längre från mitten kaukasisk förgätmigej (Brunnera). I söder ligger ett hotande åskmoln på lur av mörkt lilafärgad salvia (Salvia nemorosa superba ’Ostfrisland’). I norr svävar däremot lätta sommarmoln av brudslöja (Gypsophila).
>
> Scenbilden ändras med ljuset över dagen och med säsongen. Först blir det en rosa-grå period med ett blommande kattfotshav framför bullig malört. En rosablommande rosbuske (Frühlingsduft) hjälper till med sitt flor. Den mörka salvian ger lite kontrast. Frampå sommaren går färgerna över i blått, silver och vitt.” (Rylander, 1988, s. 51).

De distinkta molnformationerna verkar ha varit uppluckrade redan vid mitten av 1990-talet då Gunvor och Torsten Andersson började hjälpa Ulla Molin i trädgården. Då fanns det, liksom idag, i princip ett enda större grått moln av vitmalört, *Artemisia ludoviciana* ’Silver Queen’ i områdets västra del. Det är oklart om detta berodde på att Ulla Molin inte riktigt orkat hålla efter vitmalörten eller om hon medvetet låtit den sprida sig lite som den ville istället för att ta upp en hård kamp mot den. Hon hade mycket god växtkännedom och valde sannolikt ofta att följa växternas natur, istället för att kämpa mot densamma. På så sätt underlättas ju skötseln. Dynamiken i en perennplantering beskrev hon själv så här: ”Den vitulliga *Anaphalis* blev småningom allt för dominerande, släppte inte in *Antennaria* och *Veronica*. Så håller det ständigt på. Något växer för mycket, annat för litet” (Molin, 2000 [1986], s. 62). Stycket beskriver den tid då ulleternellen stod söder om fågelbadet (se figur 72). Därifrån flyttades den troligen till Scenens södra sida ganska snart efter att *Leva med trädgård* publicerats, just för att den blev alltför dominerande där den stod nära veronikorna. Den trädgård

2 Ulla Molin använde hellre växternas latinska namn än de svenska (Andersson, muntligen, 150925) vilket framgår tydligt i ovanstående citat.

som beskrivs i boken var alltså inte färdig utan under uppbyggnad. Idegranshäcken stod till exempel längre in i Plommonlunden än den gör idag. Omkring år 1987 flyttades den fram till det läge den har idag vid Scenens västra kant. I övrigt kan nämnas att idegranen i denna häck direktimporterades från Tyskland (Andersson, muntligen, 2015-09-25).

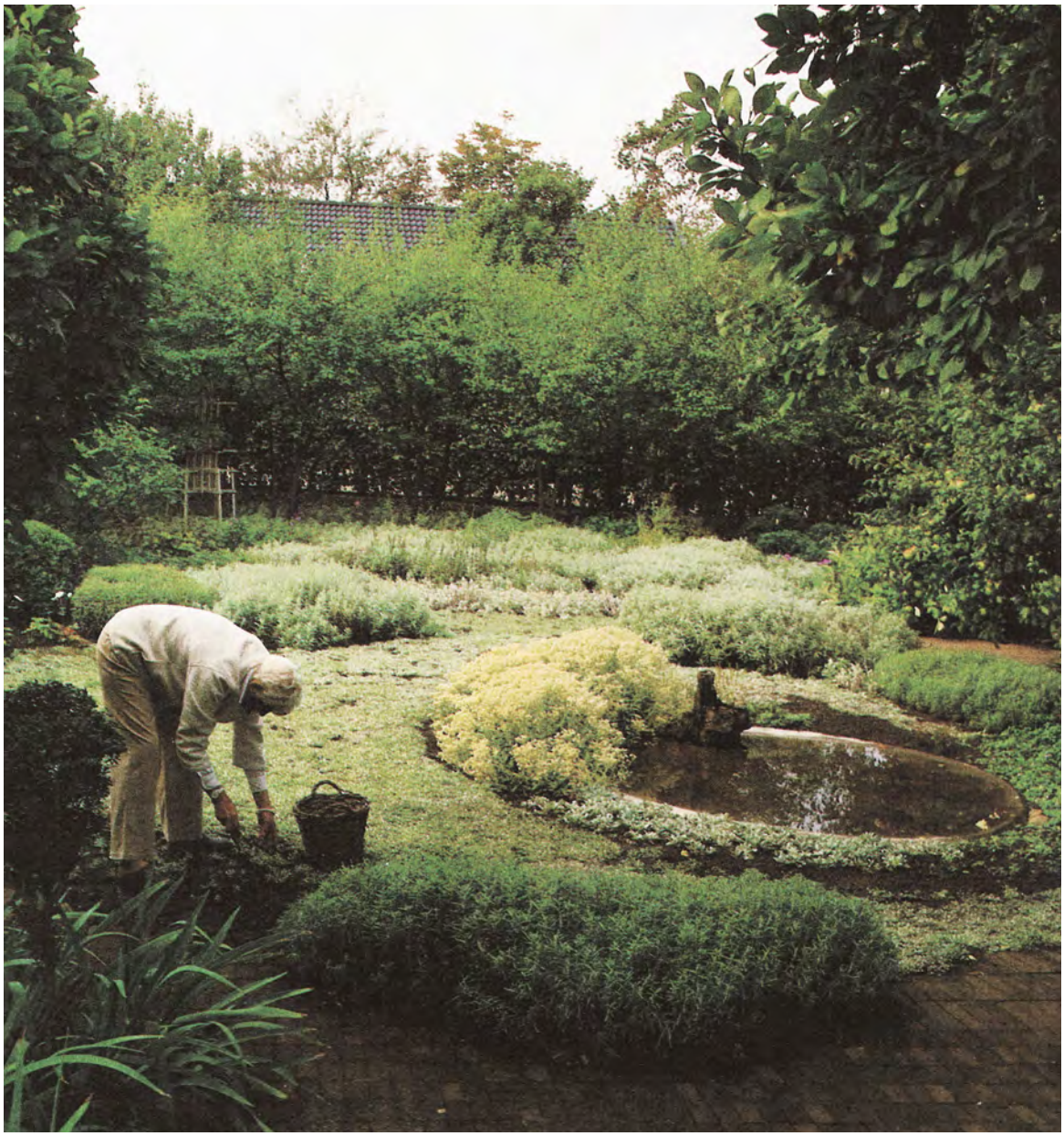

Figur 72, ovan. Bilden är hämtad ur en tidskriftsartikel-från år 1987 i Christian Ekman-Ljungströms samling, troligen från Elle Interiör. Notera att idegranshäcken ännu inte flyttats fram för att markera Scenens avslut i väster. Lägg också märke till de distinkta ”molnen” av vitmalört (*Artemisia lucoviciana* ’Silver Queen’, på ömse sidor om ett slags lågt siktstråk mot väster.

Figur 73, vänster. Scenen sedd från nordost år 1987. Ur samma tidskriftsartikel som ovan.

Scenen ca 1986

Figur 74, vänster: ur tidskriftsartikel från 1987, troligen Elle Interiör.
Figur 75, ovan: ur *Leva med trädgård*, 2000 [1986], s. 63.

Scenen ca 1997

Figur 76 & 77. Foton: Gunvor eller Torsten Andersson.

Scenen 2008

Figur 78. År 2008 hade vitmalörten (*Artemisia ludoviciana* 'Silver Queen') spridit sig långt fram mot huset och konkurrerat ut en stor del av kattfoten samt silververonikan runt fågelbadet. I kattfoten fanns mycket mossa, och längre bort mot idegranshäcken ogräs såsom praktbrunört (*Prunella grandiflora)*. Foto: Anna Andréasson, 080820.

Scenen 2015

Figur 79. Mycket arbete har lagts ned på att mota vitmalörten längre bort mot väster, och att få kattfoten att återta sin plats på Scenens östra sida. Praktbrunörten (*Prunella grandiflora*) har rensats bort. Foto: Boel Nordgren, 151009.

Följande illustrationer finns i större format som bilagor längst bak i dokumentet. I bilagorna finns även växtlistor, och växternas placering har markerats på planen.

Scenen ca 1986

Idegranshäcken hade ännu inte flyttats fram för att bilda kuliss vid Scenens västra kant. Idegranskloten var placerade i grupp och inte på rad såsom idag. Malört (*A. ludoviciana* 'Silver Queen' och *A. stelleriana*), lavendel (*Lavandula angustifolia*) och stäppsalvia (*Salvia nemorosa* 'Ostfriesland') formade små "moln" i utkanten av kattfotsmattan. Vid fågelbadet stod ett annat moln, med ulleternell (*Anaphalis triplinervis*). Runt den lilla tegelytan i nordväst frodades lammöron (*Stachys byzantina* 'Silver Carpet). En liten gångstig löpte genom området i nord-sydlig riktning. Buskpionen stod längre västerut än den gör idag.

Figur 80.

Scenen ca 1997

Idegranshäcken flyttades fram redan omkring år 1987. Troligen togs ulleternellen bort från fågelbadet vid ungefär samma tid. Runt 1997 hade vitmalörten (*A. ludoviciana* 'Silver Queen) vuxit samman till ett större moln på Scenens västra sida. Molnet av stäppsalvia (*Salvia nemorosa* 'Ostfriesland') hade också blivit större. Runt fågelbadet växte silververonika (*Veronica spicata* ssp. *incana*).

Figur 81.

Scenen 2015

Scenen har numera en gångstig med trampstenar som går i nordvästlig-sydöstlig riktning genom området. Vitmalörten (*A. ludoviciana* 'Silver Queen) har motats tillbaka rejält sedan år 2008, och kattfot och silververonika har återigen fått tillbaka utrymme runt fågelbadet (jämför med figur 79). Problemområdet idag är framförallt den västra delen. Det har varit oklart vad som funnits där tidigare, och idag är växtligheten blandad med framförallt axveronica (*Veronica spicata*), äkta förgätmigej (*Myosotis scorpioides*) samt stor blåklocka (*Campanula persicifolia*). Lammöron (*Stachys byzantina* 'Silver Carpet) har återplanterats under senare år, men växer dåligt.

Figur 82.

Illustrationer: Boel Nordgren, 2015.

Växtlista Område 4a&b:
Den centrala delen kring fågelbadet och ”Scenens” fond

vitmalört	*Artemisia ludoviciana* ’Silver Queen’	Listad 1996: malört *Artemisia ludloviciana* ’silver queen’. Kvar 2008. Kvar 2015.
sandmalört	*Artemisia stelleriana*	Listad 1996: silvermalört *Artemisia stelleriana*. Ej noterad 2008. Finns 2015 (Christina E-L har planterat).
silverrisp	*Limonium platyphyllum*	Listad 1996. Ej noterad 2008. Ej noterad sommaren 2015.
kattfot, rosa och röd	*Antennaria diocia*	Listade 1996: kattfot rosa och röd *Antennaria dioica*. Kvar 2008. Kvar 2015.
grå kattfot	*Antennaria diocia* ’Tomentosa’ (*Antennaria tomentosa*)	Listad 1996. Ej noterad 2008. Finns 2015 (Christina planterat. Funkar dock inte så bra)
kirgislök	*Allium aflatunense*	Listad 1996: allium *Allium aflatunense*. Kvar 2008. Kvar 2015.
(blek?) stjärnhyacint, blå	*Camassia cusickii*	Listad 1996: stjärnhyacint lavendelblå *Camassia cusick*.. Ej noterad 2008. Finns 2015 (återkommit av sig själv)
stäppsalvia	*Salvia nemorosa* ’Ostfriesland’	Listad 1996: steppsalvia *Salvia neorosa*. Sortnamn se Rylander 1988 s.51. Kvar 2008. Kvar 2015.
lavendel	*Lavandula angustifolia*	Listad 1996: lavende*l Lavandula angustifolia* fågelbadet. Kvar 2008. Kvar 2015.
silververonika	*Veronica spicata* ssp. *Incana* ’Silberteppich’?)	Listad 1996: axveronica *Veronica spicata*. Kvar 2008. Finns 2015 (Christina har köpt + frösått)
ulleternell	*Anaphalis triplinervis*	Listad 1996. Kvar 2008. Kvar 2015.
stor blåklocka	*Campanula persicifolia*	Listad. 1996. Kvar 2008. Kvar 2015.
mjölkklocka, blå	*Campanula lactiflora*	Noterad av Rylander 1988. Ej listad 1996. Ej noterad 2008. Ej noterad 2015.
blågull	*Polemonium caeruleum*	Noterad av Rylander 1988 s.51. Ej listad 1996. Ej not. 2008. Ej noterad 2015.
kaukasisk förgätmigej	*Brunnera macrophylla*	Listad 1996 annan plats. Noterad 2008. Kvar 2015.
brudslöja	*Gypsophila paniculata*	Not. I Leva med trädgård. Ej noterad 2008. 2015: Finns, Christina har köpt två plantor.
sandlilja	*Anthericum liliago*	Noterad 2008. 2015: Finns kvar.
lammöron	*Stachys byzantina* ’Silver carpet’	Listad 1996: lammöron *Stachys lanata*. Leva m. trädg: *Stachys lanata,* lammöron, Silver carpet. Ej kvar 2008. Ny satt 2007, dock ej ’Silver Carpet’. 2015: ’Silver Carpet’ har planterats.
Praktbrunört	*Prunella grandiflora*	Noterad 2008. Ogräs. 2015: Christina rensar bort, möjligen enstaka kvar.
Vintergröna	*Vinca minor*	2015: under äpple ’Galloway’

Figur 83. Växter i område 4a&b, Den centrala delen kring fågelbadet och ”scenens” fond, år 2015. Listan är en uppdatering av listan som Anna Andréasson tog fram år 2008, vilken i sin tur bygger på Gunvor och Torsten Anderssons lista från 1996, Kristina Niléns inventering 2004 samt Ulla Molins bok *Leva med trädgård*. Rosa markering innebär att växten inte har noterats i området vid årets inventering.

Växtlista Område 4c&d: Sittplatsen under äppelträden och den mindre tegelytan i nordväst

myskmadra	*Galium odoratum*	Listad 1996: *Asperula odoratum (Galium o.)*. Kvar 2008. Kvar 2015.
vårsköna, blek blålila	*Claytonia sibirica*	Listad 1996: *Claytonia sibirica*. Kvar 2008. 2015: Liten planta vid förgreningen i det stora äppelträdet.
luktviol	*Viola odorata*	Listad 1996, kvar 2008. 2015: Finns, eftersom Christina har planterat.
tovsippa (vildanemon)	*Anemone sylvestris*	Listad 1996: anemoner *Anemone silvestris*. Ej noterad 2008.
blåblomma	*Ceratostigma plumbaginoides*	Listad 1996: blåblomma *Ceratostigma plumbaginoides*. Kvar 2008. Kvar 2015.
trädgårdsiris, vit- blå	*Iris germanica*	Listad 1996: Iris *Iris germanica.* Kvar 2008. Kvar 2015.
vårириs	*Iris reticulata*	se Nilén, 2005, s. 31. Not. 2008. Kvar 2015.
dvärgiris	*Iris pumila*	se Nilén, 2005, s. 31. Not. 2008. 2015: ej noterade. Mycket myskmadra i rabatten, som delvis kväver andra växter.
strandiris	*Iris sibirica*	Noterad 2008. Kvar 2015.
trädgårdstulpaner	*Tulipa gesneriana*	Noterade 2008. 2015: Inte i just detta område. Växer i kattfoten på Scenen.
äppelträd Husmoder	*Malus domestica* 'Husmoder'	Listad 1996: Äppelträd husmoder, kvar 2008. Kvar 2015.
äppelträd Galloway	*Malus domestica* 'Galloway'	Listad 1996: Äppelträd galloway, kvar 2008. Kvar 2015.
klätterhortensia	*Hydrangea anomala* ssp. *petiolaris*	Listad 1996: *Hydrangea petiolaris*, *Leva m. trädg*: *Hortensia petiolaris* kvar 2008. Kvar 2015.
buskpion	*Paeonia suffruticosa*	Foto 1997. Kvar 2008. Kvar 2015.
pion	*Paeonia* sp.	Noterade 2008. 2015: Vid Taxuskloten vid Scenen.
lammöron	*Stachys byzantina* 'Silver Carpet'	Listad 1996: lammöron *Stachys lanata*. *Leva m. trädg*: *Stachys lanata,* lammöron, Silver carpet. Ej kvar 2008. Ny satt 2007, dock ej 'Silver Carpet'. 2015: 'Silver Carpet' planterad.

Figur 86. Växter i område 4c&d: Sittplatsen under äppelträden och den mindre tegelytan i nordväst, år 2015. Listan är en uppdatering av listan som Anna Andréasson tog fram år 2008, vilken i sin tur bygger på Gunvor och Torsten Anderssons lista från 1996, Kristina Niléns inventering 2004 samt Ulla Molins bok *Leva med trädgård*. Rosa markering innebär att växten inte har noterats i området vid årets inventering.

Figur 87. Buxbomen under det stora äppelträdet, sent 1990-tal. Foto: Gunvor eller Torsten Andersson.

Växtlista Område 4e:
Intill terrassen mot fågelbadet (Nedanför altanen)

Höstanemon	*Anemone hupehensis*	Listad 1996: anemoner *Anemone japonica* 'Honorine Jobert'. Inga vita 'Honorine Jobert' noterade 2008, däremot en mängd vanliga rosa. 2015: samma som 2008.
Grönkotula	*Leptinella dioica*	Listad 1996: cotula *Cotula dioica*. Ej not. 2008. 2015: Finns inte.
Ängsruta .	*Thalictrum flavum*	Listad 1996: ruta *Thalictrum flavum* nedanför altanen. Not. 2008 men på annan plats. 2015: Har tagits bort helt från trädgården.
Blek taggpimpinell	*Acaena buchananii*	Listad 1996: silvrig taggpimpinell *Acaena glauca*. Trol. kvar 2008. Möjligen skulle det äv. kunna vara silvrig taggpimpinell *Acaena caesiiglauca* som avses. 2015: Finns under bordet vid trädgårdssoffan.
Kaukasisk förgätmigej	*Brunnera macrophylla*	1996 listad i Plommonlunden ej här. 2015: finns ej i detta område.
Lavendel , mörklila	*Lavandula angustifolia* 'Hidcote'	Listad 1996: *Lavendula angustifolia* 'Hidcote Blue'. Kvar 2008. Kvar 2015.
Löjtnantshjärta, vit	*Dicentra spectabilis* 'Alba'	Listad 1996: löjtnantshjärta vit *Dicentra spectablilis* 'alba'. Kvar 2008. Kvar 2015.
Röd Sockblomma	*Epimedium* x *rubrum*	Listad 1996: sockblomma *Epimedium rubrum*. Kvar 2008. Kvar 2015.
Jackmanklematis	*Clematis* Sena Storblommiga	Listad 1996, kvar 2008. Gruppen 'Jackmanii'. Kvar 2015.
Plommon	*Prunus domestica*	2015: Två träd, ett norr om trädgårdssoffan och ett söder om den. Båda skröpliga, träden är gamla.

Figur 88. Växter i område 4e: Intill terrassen mot fågelbadet (Nedanför altanen), år 2015. Listan är en uppdatering av listan som Anna Andréasson tog fram år 2008, vilken i sin tur bygger på Gunvor och Torsten Anderssons lista från 1996, Kristina Niléns inventering 2004 samt Ulla Molins bok *Leva med trädgård*. Rosa markering innebär att växten inte har noterats i området vid årets inventering.

Figur 89. Vid slutet av 1990-talet fanns det mycket kungsängslilja (*Fritillaria meleagris*) vid plommonträdet som står vid terrassens nordvästra hörn. På fotografiet anas även krolliljeblad. Foto: Gunvor eller Torsten Andersson, 1997.

Målsättningar och åtgärdsförslag Område 4: Scenen

Som analyserna (figur 80-82 + bilagor) på de föregående sidorna visar har utformningen av Scenen förändrats ganska mycket sedan slutet av 1980-talet. Däremot är området i stora delar likt hur det såg ut vid slutet av 1990-talet. Det är inte självklart hur målsättningarna för framtiden ska se ut - är det utseendet runt 1986 eller runt 1997 som bäst representerar hur Ulla Molin egentligen tänkte sig området? Omkring år 1986 var anläggningen fortfarande under uppbyggnad och runt 1997 var den delvis redan stadd i förfall. När Gunvor och Torsten Andersson började hjälpa Ulla Molin runt 1995 var trädgårdens skötsel i delar eftersatt.

Vi väljer dock att föreslå utseendet omkring år 1997 som målbild, eftersom det dels innebär minst ingrepp i dagens anläggning, och eftersom vi tack vare Gunvor och Torsten Andersson har god kunskap om den här tiden. Det finns dessutom fortfarande möjlighet att inhämta mer kunskap om olika detaljer. Genomförs åtgärdsförslagen under de närmaste 2-3 åren så finns det goda möjligheter att utvärdera resultatet vid en uppdatering av Vård- och skötselplanen om ca 5 år, och om något upplevs ha blivit fel finns det möjlighet att ändra.

Med det sena 1990-talet som målbild kommer följande konkreta åtgärdsförslag:

Delen längst i väst, mellan idegranshäcken och trampstenarna, grävs om och jordförbättras. De befintliga växterna - axveronika (*Veronica spicata*), äkta förgätmigej (*Mysosotis scorpioides*) och stor blåklocka (*Campanula persicifolia*)- sparas i så stor utsträckning som möjligt för att placeras i grupper enligt Bilaga 2.

Åtgärdsförlag och råd, växt för växt:

Vitmalört, *Artemisia ludoviciana* 'Silver Queen': Låt den ha i stort sett samma utbredning som idag, men rensa bort den ur stäppsalvian och försök undvika att den fortsättningsvis tar sig in i andra växter i närheten. Ge beståndet en mer bågformad avslutning åt öster, istället för dagens raka linje. Klipp gärna ned malörten till 20-25 cm höjd under hösten, och sedan ännu mer under våren. Här är två olika klippsätt som användes under Ulla Molins tid:

1. nedklippning av delarna i öster till 20-25 cm höjd, medan blomstänglar fick stå i väster.

2. nedklippning av allt, men inte allt i samma höjd utan som ett böljande hav, med ett "siktstråk" i mitten från öster till väster, samt sluttande i kanten mot söder (se figur 90).

Figur 90. Gunvor Andersson (till höger på bilderna) demonstrerar Ulla Molins idé om hur malörten kunde klippas inför vintern: med ett "siktstråk" i mitten från öster till väster, och sluttande i södra delen. Foto: Boel Nordgren, 20151118.

Sandmalört, *Artemisia stelleriana*: Vid 1990-talets slut fanns växten på södra sidan av Scenen, och inte norra som idag. På 1980-talet fanns den däremot längre åt väster. Den har alltså flyttats runt lite under årens lopp. I dagsläget är det inte prioriterat att flytta den igen, men det skulle kunna göras.

Blåklocka, *Campanula persicifolia*: Fanns enligt Gunvor och Torsten enbart i Plommonlunden på 1990-talet, men eftersom Ulla Molin skriver om ”Campanula av olika höjd och intensitet” (Molin, 2000 [1986], s. 67) på Scenen så kan de få vara kvar. Försök samla dem i områdets sydvästra del, tillsammans med axveronikorna.

Lavendel, *Lavandula angustifolia*: Klipp av blomstänglarna efter blomning, så att buskarna har en mjukt bullig form inför vintern. Klipp sedan ned plantorna rejält tidigt på våren, så att de slår många nya skott.

Buskros ’Frühlingsduft’, *Rosa Pimpinellifolia*-Gr. ’Frühlingsduft’: Målet är att rosen ska få en lägre och bulligare form, som är tätare nedtill. Hyr in kvalificerad beskärningshjälp - en firma som är proffs på just rosor, till exempel Flora Linneas trädgårdshjälp, Helsingborg. Be även om råd angående uppbindning och kontinuerlig skötsel. Därefter kan säkert den kontinuerliga skötseln utföras utan av ägarna. I värsta fall kan busken ersättas med en ny planta av samma sort. En annan möjlighet är att redan i samband med beskärningen plantera ett par nya plantor under den gamla, för att dessa tillsammans ska kunna bilda ett tätt buskage. Om det inte går att få ordning på den gamla busken så finns de nya plantorna där för att ta över. Tänk på att ge de nya plantorna rikligt med ny jord vid planteringen. Vildskottet tas bort.

Figur 84. *Rosa Pimpinellifolia*-Gr. ’Frühlingsduft’. Foto: Boel Nordgren, 150703.

Figur 85. Enkel rosa ros som står vid ’Frühlingsduft’. Troligen vildskott. Boel Nordgren, 150703.

Figur 91. Fotot är taget i riktning från ”Trädgårdsgarderoben”, och visar Scenen med välklippt lavendel både till vänster och höger. Lägg även märke till buxbomshönan närmare i bild. Foto: Andersson, 1997.

Silverrisp, *Limonium platyphyllum*: Har under hösten 2015 köpts in och planterats framför brudslöjan. Avvakta och se hur de ter sig nästa säsong, för att eventuellt fylla ut med fler plantor. Det ska bli som ett stort moln som binder samman brudslöja, aklejruta och stäppsalvia. Använd den rena arten, inga sorter.

Stäppsalvia, *Salvia nemorosa* 'Ostfriesland'. Rensa bort vitmalörten i stäppsalvian. Utöka beståndet åt väster.

Lammöron, Stachys byzantina 'Silver carpet': Lammöronen trivs inte riktigt, och gjorde inte det under 1990-talet heller. Däremot finns det foton som antyder att de stormtrivdes under 1980-talet (se t ex Molin, 2000 [1986], s. 66). Det är oklart vad orsaken är till att de inte trivs idag, men det bör inte ha med pH-värdet att göra eftersom det är neutralt (pH 7) på platsen (Prov har tagits enligt Christina Ekman-Ljungström). Lammöron trivs i full sol, och det får de där de står i Ulla Molins trädgård, så detta bör inte heller vara problemet. Man skulle kunna tänka sig att problemen har att göra med fuktigheten i jorden - en väldränerad växtplats är avgörande för lammöron. Detta förefaller emellertid inte heller vara problemet just här. Tyvärr måste vi alltså säga att vi inte kunnat lösa problemet med varför lammöronen inte frodas som tidigare. Näringsmässigt klarar lammöron av magra jordar, men kan gärna få lite kompost (Vidare läsning t ex i The Royal Horticultural Society, 2011).

Idegran, *Taxus* sp.: Klipp häckarna lite smalare, framförallt den vid sittplatsen under äppelträden. Ulla Molin klippte idegranen i augusti (Andersson, muntligen, oktober 2015).

Aklejruta, *Thalictrum aquilegiifolium:* En grupp planteras mellan idegranshäcken och stäppsalvian. Detta görs efter att andra växter flyttats och området har jordförbättrats. Använd den rena arten, det vill säga inte någon sort. Den blir ca 100 cm hög och blommar i juni-juli. Delning och omplantering bör göras på våren (Månsson & Johanson, 204, s. 203).

Tulpaner, vita enkla, *Tulipa gesneriana*: Det kan mycket väl bli så att när västra delen av Scenen grävs om så dyker det upp tulpaner vars lökar legat i jorden men inte blommat under en period. Avvakta och se vad som händer under de närmaste åren, med omgrävning och jordförbättring. Annars kan det bli aktuellt att plantera fler tulpaner i området längre fram.

Axveronika, *Veronica spicata*: Samla vid sydvästra delen av Scenen, enligt skiss Scenen ca 1997 (Bilaga 2).

Silververonika, *Veronica spicata* ssp. *incana* 'Silberteppich': Ta bort all eventuell kvarstående axveronika runt fågelbadet, och flytta den bort till idegranshäcken i väster. Gör kransen av silververonika bredare än idag genom att dela och föröka de befintliga plantorna.

Figur 92. Vid slutet av 1990-talet fanns det rikligt med vita tulpaner på Scenen. Foto: Andersson, 1997.

5. Norrsidan

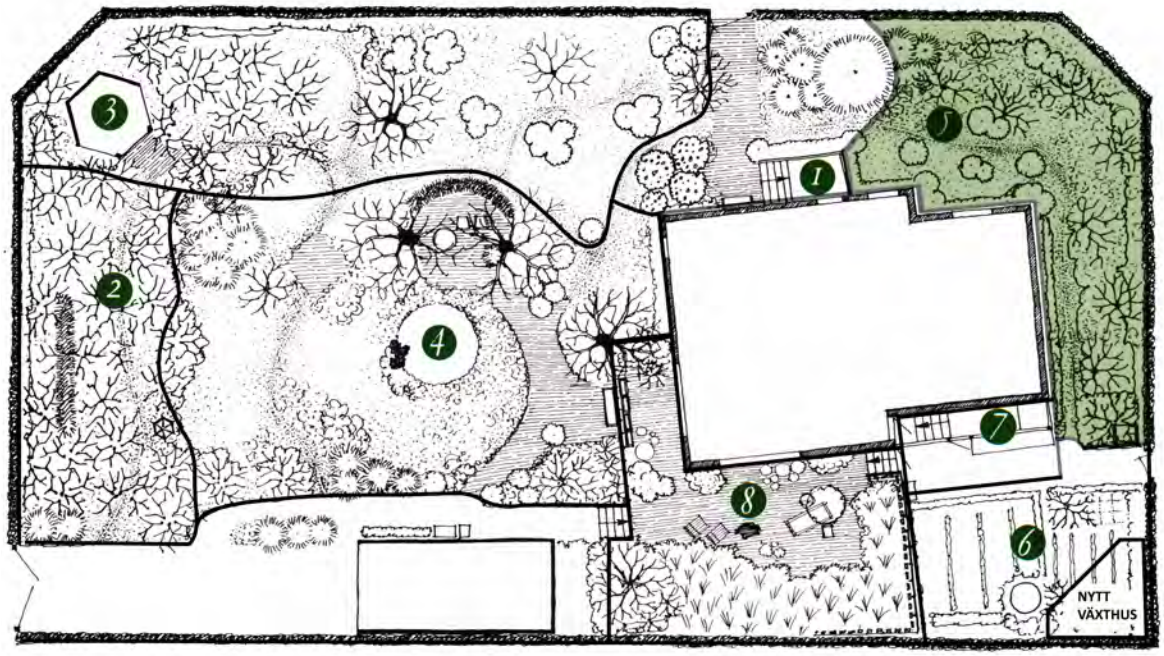

Figur 93. Plan: Lisa Bauer. Bearbetning: Boel Nordgren.

Beskrivning

Norrsidan kan nog för en del besökare upplevas främst som en slags passage eller till och med som trädgårdens baksida, trots att området ligger strax intill huvudentrén. Kanske beror det på att här idag inte finns någon tydlig sittplats, och att områdets placering i förhållande till huset gör att det är väldigt skuggigt. Enligt Ulla Molin var detta dock trädgårdens finaste område (Andersson, muntligen, 150925).

Här står några skuggmoreller (*Prunus cerasus* 'Morello') i en matta av storbladig murgröna (*Hedera hibernica*). Under träden växer rododendron, julrosor och vinterbär. På andra sidan den smala gångstigen är det vanlig murgröna (*Hedera helix*) som täcker marken, och upp på fasaden klättrar buskmurgröna och hortensia. En ligusterhäck döljer husgrunden, och liguster är även på väg att täcka den luftvärmepump som står vid husets nordöstra hörn.

Figur 94, liten bild. Rododendron vid Norrsidan. Foto: Boel Nordgren, 150703.

Figur 95, stor bild. Norrsidan fotograferad uppifrån trappan vid husets huvudentré. Foto: Boel Nordgren, 150909.

Viktiga förändringar under senare tid

Figur 96. Norrsidan omkring 1996-98. Gången var bredare än idag. I trädgårdens nordöstra hörn stod en stor buskmurgröna (*Hedera helix* 'Aborescens'). Vid boningshusets nordöstra hörn stod två formklippta ligusterbuskar. Foto: Gunvor och Torsten Andersson.

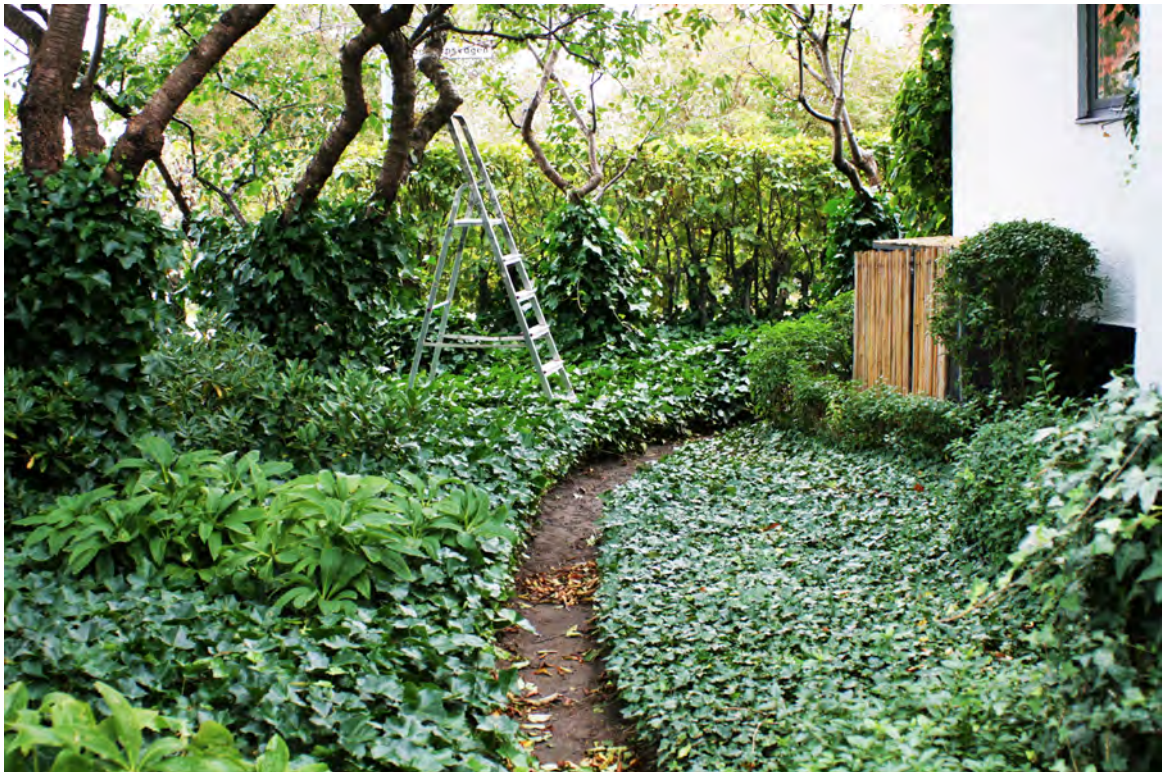

Figur 97. Norrsidan år 2015. Buskmurgrönan i nordöstra hörnet är borttagen. Vid husets nordöstra hörn har en luftvärmepump placerats. Den döljs delvis av ett bambudraperi. Runt pumpen håller liguster på att växa upp. Foto: Boel Nordgren, 151009.

Växtlista Område 5: Norrsidan

Skuggmoreller	*Prunus cerasus* 'Morello'	Listad 1996: körsbärskuggmoreller. Kvar 2008. Kvar 2015.
Julros, vit	*Helleborus niger*	Listad 1996, kvar 2008. Kvar 2015.
Rhododendron	*Rhododendron* Minus-Gr. 'Laetevirens'	Listad 1996: Rh. Laevis (Wilsonii). Kvar 2008, plus en extra art – troligen "vildskott" från rot under ympställe. Kvar 2015.
Murgröna	*Hedera helix*	Listad 1996: murgröna liten *Hedera helix*. Kvar 2008. Kvar 2015.
Buskmurgröna	*Hedera helix* 'Arborescens'	Listad 1996: buskmurgröna *Hedera helix arborescens.* Ev. kvar 2008. Kvar 2015, växer på husväggen.
Storbladig murgröna	*Hedera hibernica* .	Listad 1996: storbladig murgröna *Hedera helix hibernica.* Kvar 2008. Kvar 2015.
Klätterhortensia	*Hydrangea anomala* ssp. *petiolaris*	Listad 1996: *Hydrangea petiolaris*, Leva m. trädg: *Hortensia petiolaris* kvar 2008. Kvar 2015.
Liguster	*Ligustrum vulgare*	Nilén 2005 s.44, kvar 2008. Kvar 2015.
Vinterbär	*Skimmia japonica*	Omtalad i *Leva med trädgård,* ej listad 1996, fanns ej 2008. 2015: Finns, Christina har planterat in.
Viva, gul	*Primula* sp.	*Leva m.Trädg*. s. 73. ej not. 2008. 2015: Ej not.
Pärlhyacint	*Muscari* sp.	*Leva m.Trädg*. s. 73. ej not. 2008. 2015: Ej not.
Krokus	*Crocus* sp.	*Leva m.Trädg*. s. 73. ej not. 2008. 2015: Finns, men inte så många (förmodligen svårt att komma upp genom murgrönan)
Brun taggpimpinell	*Acaena microphylla*	*Leva m.Trädg*. s. 73. ej not. här däremot V om entrén 2008. 2015: samma som 2008.

Figur 98. Växter i område 5, Norrsidan, år 2015. Listan är en uppdatering av listan som Anna Andréasson tog fram år 2008, vilken i sin tur bygger på Gunvor och Torsten Anderssons lista från 1996, Kristina Niléns inventering 2004 samt Ulla Molins bok *Leva med trädgård*. Rosa markering innebär att växten inte har noterats i området vid årets inventering. Enligt Gunvor och Torsten Andersson fanns det även orientalisk julros, *Helleborus orientalis*, i området då de upprättade listan, men de missade att ta med den (Andersson, muntligen, 150925.

Målsättningar & åtgärdsförslag Område 5: Norrsidan

Anlita professionell beskärningshjälp för att beskära och reducera skuggmorellernas kronor.

Beskär murgrönan som idag, alternativt variera dess höjd (alltså hur långt upp i träden den växer).

Ligustern vid luftvärmepumpen: sträva efter samma form som buxbomen under det stora äppelträdet, det vill säga en svagt sluttande, rundad form (se figur 87).

6 & 7 Kökträdgården & Uterummet

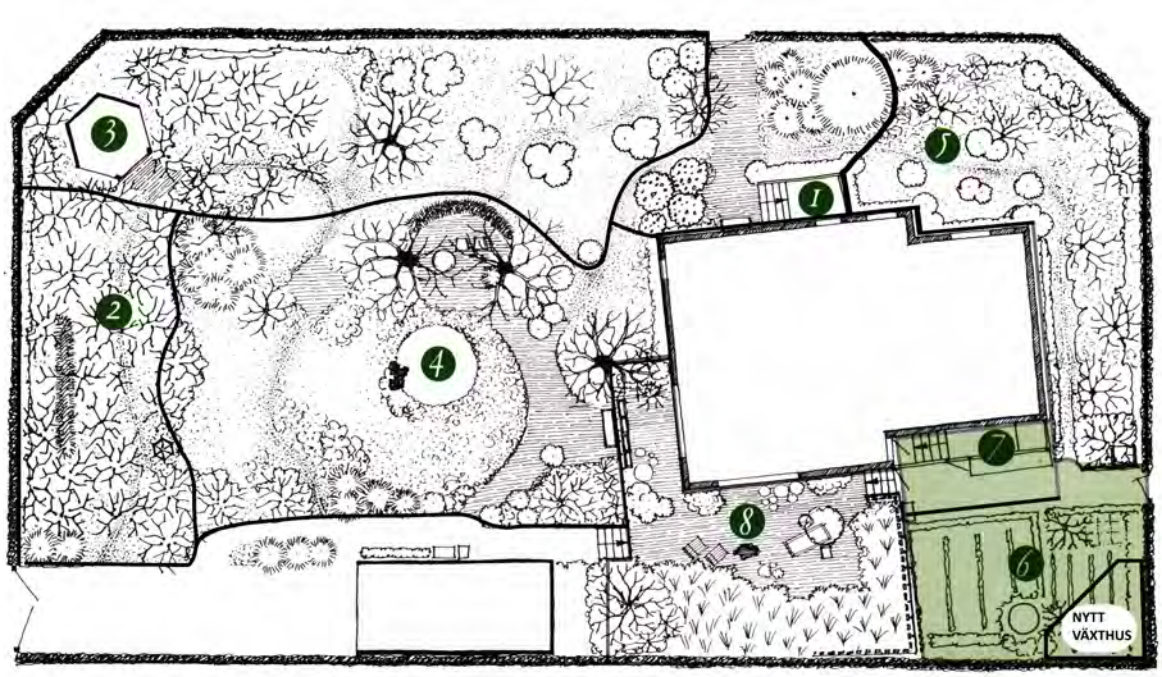

Figur 99. Plan: Lisa Bauer. Bearbetning: Boel Nordgren.

Beskrivning

I sydöstra hörnet av Ulla Molins trädgård ligger Kökträdgården. Här ser överhuvudtaget inte ut som på Lisa Bauers plan från 1986, och har inte gjort så på länge. I samband med byggnadsminnesförklaringen 2010 beslutades att området ska behandlas annorlunda än trädgårdens övriga delar, och inte ha samma strikta krav på skötsel enligt en fastlagd vård- och skötselplan. Här hade gjorts stora förändringar efter Ulla Molins tid, och därmed hade området inte samma bevarandevärden som övriga trädgården. Det ansågs dessutom finnas en poäng med att någon del av trädgården skulle få vara mer fri för dagens och kommande ägare att utveckla efter eget huvud. Detta kan förhoppningsvis stärka motivationen att bevara resten av trädgården enligt Ulla Molins intentioner. Odling av köksväxter hade för övrigt ganska låg prioritet för Ulla Molin. Hon odlade visserligen gärna nyttoväxter, men främst om de också hade ett skönhetsvärde, eller om de var något av lyxvaror, som var dyra att köpa eller svåra att få tag i. När det gäller kökträdgården i Höganäs framförde hon redan i *Leva med trädgård* (1986) en osentimental idé om att hela ytan skulle kunna bli hallonland den dag hon inte orkade med mer arbetskrävande odlingar (Molin, [1986] 2000, s. 74-78).

Figur 100. Kökträdgården fotograferad mot sydväst. Muren mot terrassen tillkom under Yvonne Frömans och Jan-Åke Lemholts tid. Tidigare fanns där ett högt plank. Mot söder finns fortfarande ett plank, som täcks av pipranka (*Aristolochia macrophylla*). Foto: Boel Nordgren, 151009.

Kortfattat kan sägas att området till stor del består av en yta med singel, men här finns också mindre odlingsytor som bland annat innehåller sparris, kronärtskocka och rabarber. Här odlas även en del kryddväxter som salvia och timjan. Området används för uppdrivning av nya buxboms- och ligusterplantor.

Viktiga förändringar under senare år

År 1996 tog Ulla Molins son Anders Molin fram en plan för Kökträdgården (figur 103) och omläggningen hann göras innan Ulla Molins bortgång (Andersson, muntligen, nov 2015). Idag syns fortfarade huvudtanken i denna plan, de cirkelformade odlingsytorna i en singelyta.

Den största förändringen sedan förra vård- och skötselplanen 2008 är att det uppförts ett växthus (figur 102) i Kökträdgården. Det nya växthuset, som ritats och byggts av de nuvarande ägarna, smälter bra in i miljön. Det tidigare växthuset, som låg i boningshuset sydöstra hörn, byggdes ut av de tidigare ägarna Yvonne Fröman och Jan-Åke Lemholt och används idag som uterum (figur 101).

Växtlista Område 6 &7: Kökträdgården & Uterummet

Under arbetet med denna Vård- och skötselplan har inte upprättats någon växtlista för dessa områden.

Figur 101. Uterummet som tillkom under Yvonne Frömans och Jan-Åke Lemholts tid. Det består av det gamla växthuset plus en tillbyggnad. Foto: Boel Nordgren, 150909.

Figur 102. Det nya växthuset som uppförts i Kökträdgårdens sydöstra hörn av Christina Ekman-Ljungström och Hans Ljungström. Foto: Boel Nordgren, 150909.

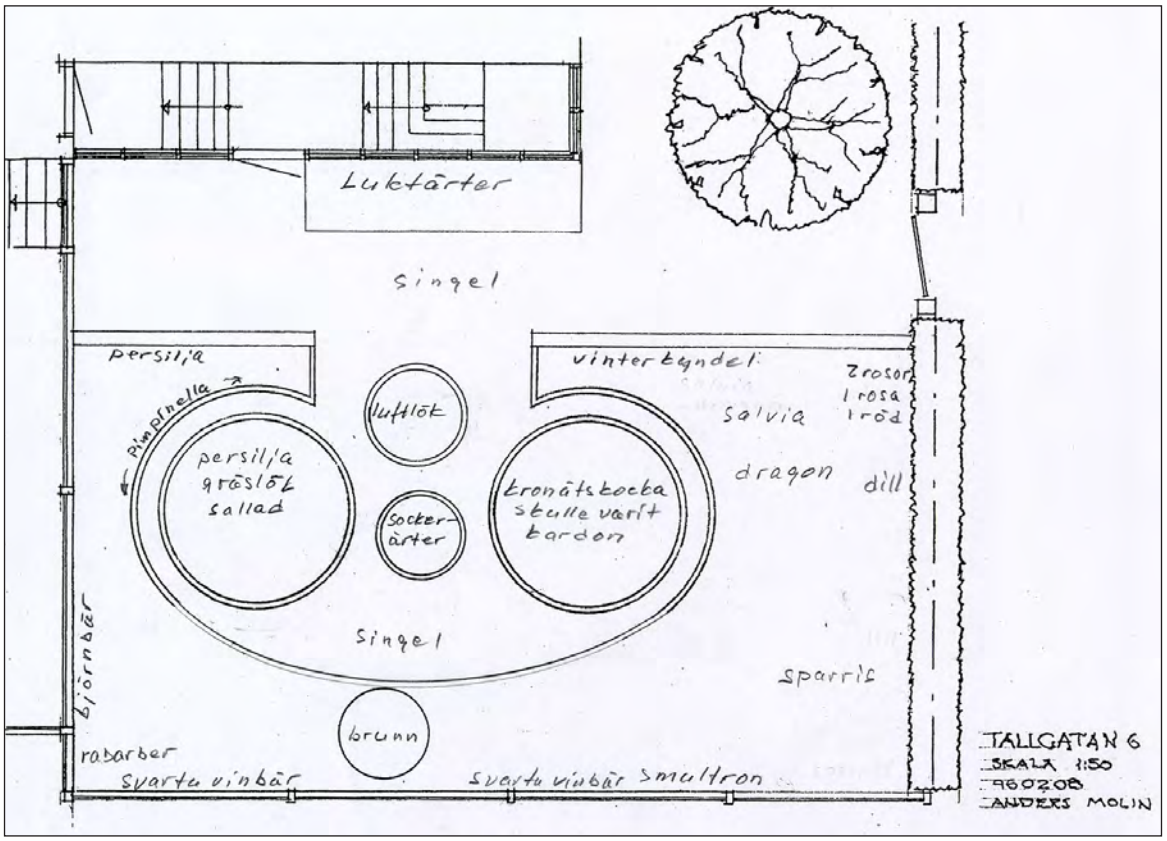

Figur 103. Anders Molins plan över kökträdgården, från 1996. På planen har Torsten Andersson skrivit ut vilka växter som fanns i de olika bäddarna.

Figur 104. Kökträdgården på 1990-talet, fotot är taget mot sydsydväst. Foto: Gunvor och Torsten Andersson, 1997.

Figur 105. Kökträdgården på 1990-talet, fotot är taget mot sydost. Foto: Gunvor och Torsten Andersson, 1997.

Målsättningar och åtgärdsförslag

Vi har inga större synpunkter på området så som det ser ut idag. Området ska vara relativt fritt att utveckla enligt ägarnas egna idéer och önskemål, men precis som idag får gärna materialval och färger överensstämma med Ulla Molins smakriktning, det vill säga gå i en dämpad, naturlig färgskala med mycket tegel och grå toner. Starka blomfärger undviks också gärna, till förmån för ljust lila, ljust rosa och vitt.

8. Terrassen

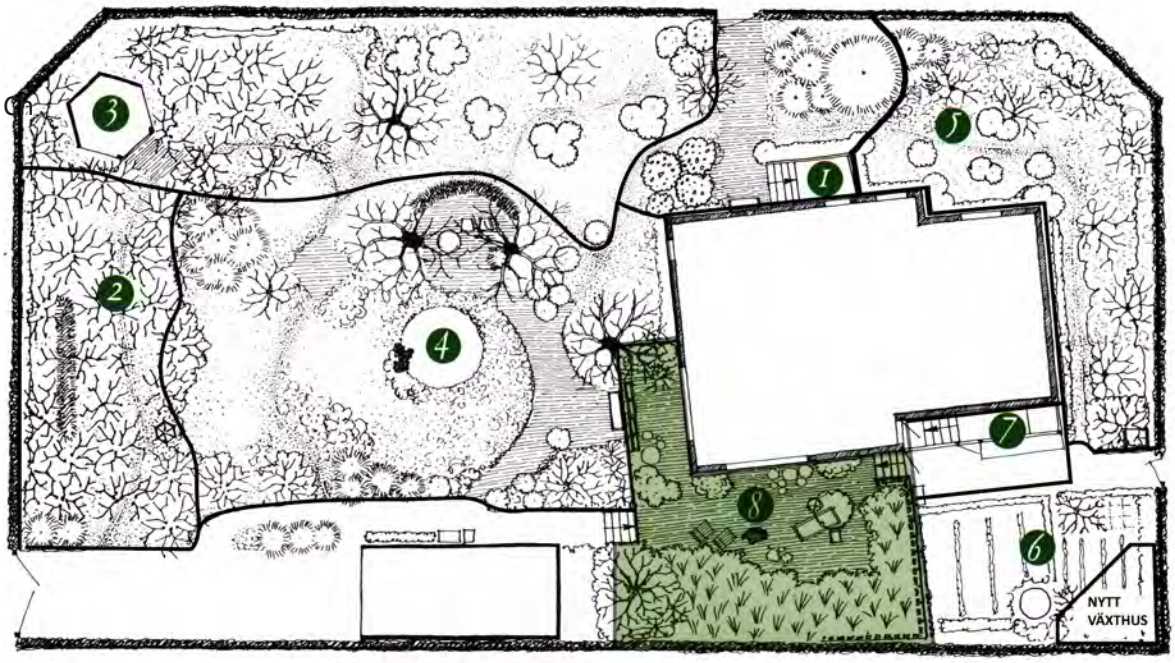

Figur 106. Plan: Lisa Bauer. Bearbetning: Boel Nordgren.

Beskrivning

Terrassen ligger i trädgårdens södra del och är belagd med olika slags tegel i ett varierande mönster. I urgröpningar vid västra sidan står buxbom, och längs södra sidan bergbambu (*Fargesia murielae*), sorterna 'Jumbo' och 'Hareskov', samt hasselört (*Asarum europaeum*). På terrassen finns idag, precis som under Ulla Molins tid, även ett flertal krukor med utplanteringsväxter.

Figur 107. Fotografiet är taget uppe på terrassen mot väster. Foto: Boel Nordgren, 150512.

Figur 108. Anna Andréasson med dotter Elsa och Christina Ekman-Ljungström på terrassen. Fotografiet är taget uppe på terrassen mot öster. Foto: Boel Nordgren, 150703.

Figur 109. Vilstol på terrassen. I bakgrunden syns bambu, buxbom och en bondsyrén. Till höger om buxbomen skymtar en trädgårdsprakttry. Foto: Boel Nordgren, 150703.

Viktiga förändringar under senare år

Vid slutet av Ulla Molins livstid blommade bambun och dog, och de sorter som finns där idag, 'Jumbo' och 'Hareskov' planterades året efter Ulla Molins bortgång, på inrådan av Sven-Ingvar Andersson (Andersson, muntligen, november 2015) som tyckte att det vore lämpligt att plantera två olika sorter just på grund av att bambu ofta dör efter blomning. Sorten 'Jumbo' togs fram i Danmark 1976 (Hiller nurseries & The Royal Horticultural Society, 2014). Vid bambun har Christina Ekman-Ljungström planterat hasselört, enligt förslag

i Vård- och skötselplanen 2008 (Andréasson, 2008, s. 90). Det kan nämnas att växtbädden som bambun och hasselörten står i har blivit mindre efter Ulla Molins bortgång (efter 1997 men före 2007). Terrassen har utvidgats något åt söder. Plattorna som använts till detta fanns tidigare i Kökträdgården, där de stående på högkant användes runt växtbäddarna (Andersson, muntligen, nov 2015).

Silverpäronträdet (*Pyrus salicifolia*) vid terrassens nordöstra hörn planterades under Yvonne Frömans tid. Den rosablommande prakttryn (*Weigela* x *hybrida*) i sydvästra hörnet var en rest från den äldre trädgården som fanns på platsen då Ulla Molin kom hit. Den har nyligen bytts ut mot en vitblommande (Ekman-Ljungström, muntligen, 150703).

Målsättningar och åtgärdsförslag

Problemen med buxbomen har behandlats tidigare i det här dokumentet i avsnittet ”Övergripande frågor - Buxbom”, så vi hänvisar dit i den frågan.

Bambun:

- Rensa gärna ut gamla och/eller klena rör på våren. Detta gör ståndet luftigare och vitalare, och ger utrymme för nya stammar att växa upp.
- Ytterligare ett sätt att ”fräscha upp” beståndet är att klippa av de nedre grenarna, antingen på våren eller sensommaren, så att rören framhävs mer.
- Låt helst fallna blad ligga kvar, då de innehåller kisel som är ett viktigt ämne för bambun.
- Tillför gärna lite god mulljord och torkad kogödsel samt lite benmjöl på våren.

(se t ex Hansson & Hansson, 2010 samt Cooke, 2006)

Figur 110. Silverpäron vid terrassens nordöstra hörn. Foto: Boel Nordgren, 150909.

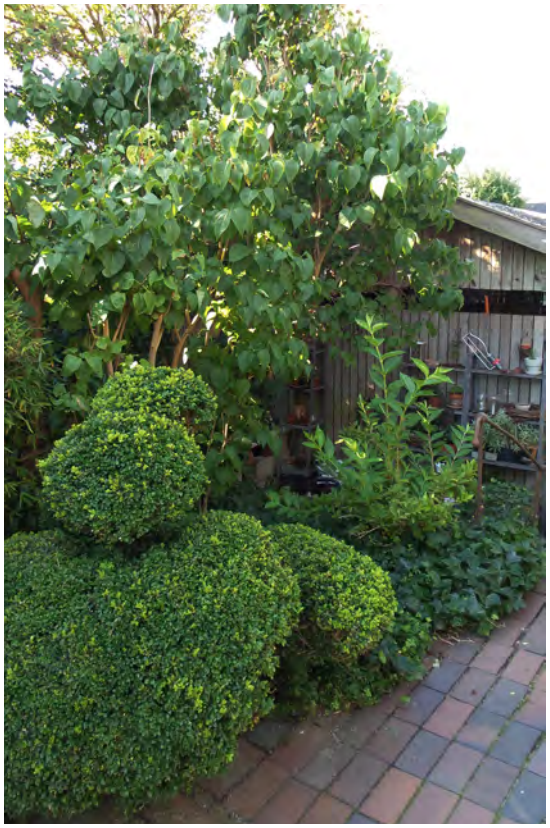

Figur 111. Buxbom, syrén och prakttry i terrassens sydvästra hörn. Foto: Boel Nordgren, 150909.

Växtlista Område 8: Terrassen

Fikon	*Ficus carica* (art-/sortnamn saknas)	Listad 1996: fikon & fikon sterilt *Ficus carica.* Kvar 2008. Kvar 2015. Två olika sorter.
Bergbambu	*Fargesia murielae,* blommade, ersatt 1996 med sorter 'Jumbo', 'Hareskov'	Listad 1996: bambu *Sinarundinaria murielae.* Blommat 95, 96, 07, ersatt 1996 med *Fargesia murielae* 'jumbo' och 'hareskov'. Kvar 2008. 2015: Christina har planterat in sort med svart stam, sortnamn oklart.
Kinesisk kärleksört	*Hylotelephium spectabile*	Listad 1996: kinesisk kärleksört *Sedum spectabile.* Ej not. 2008. 2015: ja, i kruka.
Murreva (vit)	*Cymbalaria muralis* 'Nana Alba'	Listad 1996: murreva *Cymbalaria muralis 'nana alba' (Linaria cymbalaria).* Kvar 2008. Kvar 2015.
Kaukasiskt fetblad	*Phedimus spurius*	Listad 1996: kaukasiskt fetblad *Sedum spurium.* Kvar 2008. Kvar 2015.
Taklök	*Sempervivum tectorum*	*Leva med trädgård,* ej kvar 2008. 2015: Finns, Christina har tagit hit.
Hasselört	*Asarum europaeum*	Listad 1996, nysatt 2007. Kvar 2015.
Myskmadra	*Galium odoratum*	Listad 1996: *Asperula odoratum (Galium odoratum).* Noterad i annan del av trädgården 2008. 2015: Finns, Christina har satt ny.
Krollilja, vit	*Lilium martagon* 'Alba'	*Leva m. trädg.* annan del 2008. 2015: samma som 2008.
Rådhusvin	*Parthenocissus tricuspidata*	Listad 1996, kvar 2008. Kvar 2015.
Buxbom	*Buxus sempervirens*	*Leva med trädgård,* kvar 2008. Kvar 2015.
Trädgårdstulpan	*Tulipa gesneriana*	*Leva med trädgård,* främst vita. 2015: Christina har satt vita.
Stjärnklocka	*Campanula poscharskyana*	*Leva med trädgård* (som krukodlad), Werner Arends' Listad 1996: stjärnklocka *Campanula poscharskyana* 'Werner Arends'. Kvar 2008. Kvar 2015.
Vit syrén	*Syringa josikaea* 'Holger'	Listad 1996, kvar 2008. Kvar 2015.
Prakttry	*Weigela* x *hybrida*	Listad 1996: prakttry *Whegelia hybrida*. Kvar 2008. 2015: Uppgrävd, ny (vit) planterad.
Spansk klockhyacint	*Hyacinthoides hispanica*	Not. 2008, 1996 listad vid lusthuset: klockhyacint *Scilla campanulata*. 2015: Gick ut 2014 enligt Christina.
Skuggbräcka	*Saxifraga umbrosa*	*Leva med trädgård,* ej not. 2008. 2015: Christina planterat ny.
Fläder	*Sambucus nigra*	Ej 1996, Nilén 2005 s.44. Kvar 2008. 2015: Kvar, står på grannens tomt.
Järnek	*Ilex* sp.	Ej 1996, Nilén 2005 s.44. Kvar 2008. 2015: Kvar, står på grannens tomt.

Figur 112. Växter i område 8: Terrassen, år 2015. Listan är en uppdatering av listan som Anna Andréasson tog fram år 2008, vilken i sin tur bygger på Gunvor och Torsten Anderssons lista från 1996, Kristina Niléns inventering 2004 samt Ulla Molins bok *Leva med trädgård*. Rosa markering innebär att växten inte har noterats i området vid årets inventering.

9. Carporten

Beskrivning

Längst ned i trädgårdens sydvästra hörn ligger det område som benämns Carporten. Området består i huvudsak av en grusad yta som kantas av betongsten. Längs södra sidan finns en oxelhäck och mellan häcken och den grusade ytan växer i huvudsak smultron (*Fragaria vesca*). Vid grinden utmärker sig en japansk klätterros (*Rosa multiflora*), och närmare själva carporten ett idegransklot. På carporten klättrar skogsklematis (*Clematis vitalba*).

Figur 113. Carporten sedd från grinden. Foto: Boel Nordgren, 150512.

Figur 114. Vid grinden står en japansk klätterros (*Rosa multiflora*). På marken kaukasiskt fetblad (*Phedimus spurius*). Foto: Boel Nordgren, 150703.

Viktiga förändringar under senare år

Ingången till carporten bestod tidigare av ett slags bambujalusi, sannolikt ditsatt någon gång mellan 1997 och 2007. Det var instabilt och flög iväg varje gång det var storm (Ekman-Ljungström, muntligen, oktober 2015), så därför har det bytts ut mot en stabilare variant, utformad som vanliga portar, men byggt av det gamla materialet (se figur 116).

Oxelhäcken har blivit gles nedtill, och dagens ägare har börjat fundera på möjligheten att byta ut den mot ett plank såsom det som finns längs kökträdgårdens södra sida.

Området mellan idegransklotet och Scenen känns enligt Torsten och Gunvor betydligt kalare än under slutet av 1990-talet, men vi har inte lyckats utröna exakt vad skillnaden är eftersom vi inte hittat några bra fotografier. Det kan vara så att det saknas ett par idegransklot.

Figur 115. Carporten, överväxt av skogsklematis vid slutet av 1990-talet. Foto: Gunvor och Torsten Andersson.

Figur 116. Carporten år 2015. Foto: Boel Nordgren, 150512.

Målsättningar och åtgärdsförslag

Ett eventuellt borttagande av oxelhäcken söder om Carporten kräver särskilt tillstånd enligt Kulturmiljölagen (1988:950), och frågan ligger därför utanför denna Vård- och skötselplan.

Figur 117. Grinden och oxelhäcken vid Carporten år 2015. Foto: Boel Nordgren, 150512.

Avslutning

Det finns flera saker som vi gärna skulle ha gjort men inte riktigt har hunnit med under arbetet med den här Vård- och skötselplanen. En av dessa är att kontakta arkitekt Lars Michelsen för att försöka spåra ritningarna till fågelrestaurangen som tidigare stod vid Scenens västra kant.

Något som känns viktigt är att alla Gunvor och Torstens fotografier scannas in och bevaras antingen hemma hos Christina Ekman-Ljungström och Hans Ljungström och/eller i Ulla Molinsamlingen vid Höganäs bibliotek. Det är ett ganska stort antal fotografier, så Gunvor och Torsten kan behöva hjälp med detta.

Vi hoppas att denna uppdaterade Vård- och skötselplan kommer att vara till hjälp för ställningstaganden och kontinuerlig skötsel under de kommande fem åren, och att den därefter uppdateras igen.

Referenser

Otryckta källor

Muntliga källor

Andersson, Gunvor och Torsten, samtal vid besök i trädgården under september-november 2015.
Ekman-Ljungström, Christina, samtal vid besök i trädgården maj-november 2015.

Tryckta källor

Andréasson, Anna (2008) *Ulla Molins trädgård: inventering av trädgårdens växtmaterial samt vård- och skötselplan: fastigheten Spättan 1 i Höganäs kommun, Skåne län: trädgårdsantikvarisk undersökning 2008*. Malmö: Enheten för kulturmiljövård, Malmö kulturmiljö.
Blennow, Anna-Maria (1998) *Ulla Molin - trädgårdsarkitekt: ett porträtt*, Lund: T&M förlag AB.
Cooke, Ian (2006) *Gräs och bambu: en praktisk handbok*. Västerljung: Valentin.
Engström, Rolf (2007) *Att inventera rosor: en handledning*. Alnarp: Centrum för biologisk mångfald.
Gustavsson, Eva (2001) *Trädgårdsideal och kunskapssyn. En studie av meningens uttryck med exempel från Gösta Reuterswärds och Ulla molins skapande handling*. Avhandling, Institutionen för landskapsplanering. Alnarp: SLU.
Gustavsson, Lars-Åke (2001) *Klätterrosor.* Natur och Kultur/LTs förlag.
Hansson, Marie & Hansson, Björn (2009) *Gräs & bambu: våra trädgårdsväxter*. Stockholm: Prisma.
Hillier nursery & The Royal Horticultural Society (2014) *The Hillier manual of Trees and Shrubs*. London: Royal Horticultural Society.
Jordbruksverket (2011) *Aktuella sjukdomar på buxbom*, 2011, Jönköping: Jordbruksverket.
Molin, Ulla (2000) [1986], *Leva med trädgård*. Faksimilutgåva. Helsingborg: Cikada Bokförlag.
Molin, Ulla & Bauer Lisa (1980) *Skönt kring grönt*, Stockholm: LTs förlag.
Molin, Ulla (1942) *Trädgårdsrecept*, Stockholm: Wahlström & Widstrand.
Månsson, Lena & Johanson, Bertil K (1994) Perenner i din trädgård - till nytta och fägring. Västerås: ICA förlaget AB.
Nilén, Kristina (2005) *Ulla Molins trädgård i Höganäs. Byggnadsminnesutredning 2004*. Kristianstad: Regionmuseet Kristianstad.
Olsson, Cissela & Rabow, Anna, 2014, *Buxbom: handbok om buxbom på begravningsplatser i Skåne och Blekinge.* Kristianstad: Regionmuseet.
Pettersson, Maj-Lis, 2011, Skadegörare på buxbom. *Faktablad om växtskydd,* 129T. Uppsala: SLU.
Rosander, Charlotte, 2011, Döende buxbom - ett hot mot vårt gröna kulturarv. *Gröna fakta* 2/2011, Alnarp: Movium, SLU.
Rosander, Charlotte, 2012, *Buxbomssjuka – utbredning och spridningshastighet på Malmös kyrkogårdar*. Självständigt arbete vid LTJ-fakulteten, område Hortikultur. Alnarp: SLU.
Rylander, Ulla (1988) Ulla Molin och villaträdgården under 1900-talet: inspirationer, principer, växtuttryck, *Stad & land* nr 63. Alnarp: SLU.
Splendor Plant AB, 2015, *Cylindrocladium buxicola - buxbomssot. Information från Splendor Plant AB*, 2015. Jonstorp: Splendor Plant AB.
The Royal Horticultural Society (2011) *Encyclopedia of perennials*. London: Dorling Kindersley.
Wahlsteen, Erik & Lorentzon, Kenneth, 2011, Buxbomssot - allvarligt hot mot älskad trädgårdsväxt, tillgänglig via: http://www.naturochtradgard.se/smattogott_buxbomssot.html [2015-10-26].

ULLA MOLINS TRÄDGÅRD, HÖGANÄS

Område 4: Fågelbadet/Scenen ca 1986

VÄXTLISTA

kirgislök	*Allium aflatunense*
ulleternell	*Anaphalis triplinervis*
höstanemon	*Anemone hupehensis*
tovsippa	*Anemone silvestris*
kattfot (rosa)	*Antennaria diocia*
grå kattfot	*Antennaria diocia* 'Tomentosa'
vitmalört	*Artemisia ludoviciana* 'Silver Queen'
sandmalört	*Artemisia stelleriana*
kaukasisk förgätmigej	*Brunnera macrophylla*
buxbom	*Buxus sempervirens*
mjölkklocka	*Campanula lactiflora*
stor blåklocka?	*Campanula persicifolia*
röd sockblomma?	*Epimedium* x *rubrum*
brudslöja	*Gypsophila paniculata*
trädgårdsiris	*Iris germanica*
dvärgiris?	*Iris pumila*
lavendel	*Lavandula angustifolia*
praktlilja	*Lilium speciosum*
silverrisp	*Limonium platyphyllum*
äpple (Husmoder)	*Malus domestica* 'Husmoder'
äpple (Galloway)	*Malus domestica* 'Galloway'
buskpion	*Paeonia suffruticosa*
blågull	*Polemonium caeruleum*
körsbärsplommon	*Prunus cerasifera*
plommon	*Prunus domestica*
buskros (Frühlingsduft)	*Rosa Pimpinellifolia-Gr. 'Frühlingsduft'*
stäppsalvia	*Salvia nemorosa* 'Ostfriesland'
lammöron	*Stachys byzantina* 'Silver carpet'
idegran	*Taxus baccata*
trädgårdstulpaner	*Tulipa gesneriana*
silververonika	*Veronica spicata* ssp. *incana* 'Silberteppich'
axveronika	*Veronica spicata*
vintergröna	*Vinca minor*

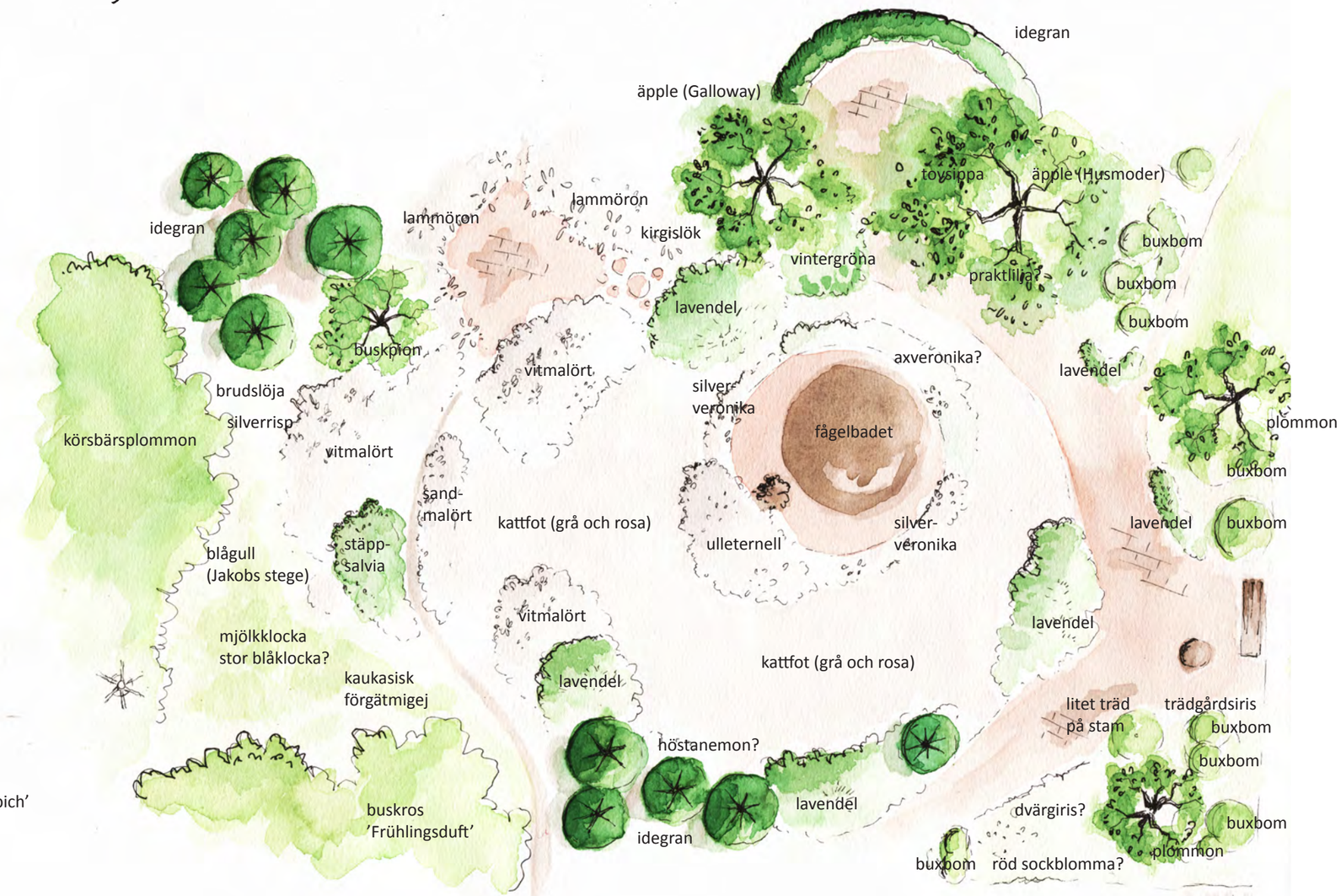

Det kan ha funnits fler växter i området omkring år 1986/87, men här har enbart tagits med sådana som syns på fotografier från tiden, eller som nämns i någon text från tiden. I de fall det är tveksamt om tolkningen blivit rätt så har växten försetts med ett frågetecken vid det svenska namnet. Det kan förstås också finnas växter som nämns i text eller syns på bild, men som har missats i den här analysen - förhoppningsvis är de dock inte så många.

Skissen bygger på analyser av beskrivningar och fotografier i Ulla Molins bok *Leva med trädgård* (1986), Ulla Rylanders examensarbete *Ulla Molin och Villaträdgårdens under 1900-talet* (1988), samt fotografier i Christina Ekman-Ljungströms ägo. Som underlag har Lisa Bauers planskiss från 1986 använts. Analys och illustration: Boel Nordgren, 2015.

ULLA MOLINS TRÄDGÅRD, HÖGANÄS

Område 4: Fågelbadet/Scenen ca 1997

VÄXTLISTA

blek taggpimpinell	*Acaena buchananii*
kirgislök	*Allium aflatunense*
ulleternell	*Anaphalis triplinervis*
höstanemon	*Anemone hupehensis*
kattfot (rosa)	*Antennaria diocia*
grå kattfot	*Antennaria diocia* 'Tomentosa'
sandlilja	*Anthericum liliago*
vitmalört	*Artemisia ludoviciana* 'Silver Queen'
sandmalört	*Artemisia stelleriana*
kaukasisk förgätmigej	*Brunnera macrophylla*
buxbom	*Buxus sempervirens*
blek stjärnhyacint	*Camassia cusickii*
blåblomma	*Ceratostigma plumbaginoides*
jackmanklematis	*Clematis* (Sena Storblommiga Gruppen) 'Jackmanii'
löjtnantshjärta	*Dicentra spectabilis* 'Alba'
röd sockblomma	*Epimedium* x *rubrum*
kungsängslilja	*Fritillaria meleagris*
myskmadra	*Galium odoratum*
brudslöja	*Gypsophila paniculata*
klätterhortensia	*Hydrangea anomala* ssp. *petiolaris*
trädgårdsiris	*Iris germanica*
strandiris	*Iris sibirica*
lavendel	*Lavandula angustifolia*
lavendel (mörklila)	*Lavandula angustifolia* 'Hidcote'
liguster	*Ligustrum vulgare*
silverrisp	*Limonium platyphyllum*
äpple (Husmoder)	*Malus domestica* 'Husmoder'
äpple (Galloway)	*Malus domestica* 'Galloway'
äkta förgätmigej	*Myosotis scorpioides*
ormöga	*Omphalodes verna*
pion	*Paeonia* sp.
buskpion	*Paeonia suffruticosa*
körsbärsplommon	*Prunus cerasifera*
plommon	*Prunus domestica*
buskros (Frühlingsduft)	*Rosa Pimpinellifolia-Gr. 'Frühlingsduft'*
stäppsalvia	*Salvia nemorosa* 'Ostfriesland'
lammöron	*Stachys byzantina* 'Silver carpet'
aklejruta	*Thalictrum aquilegiifolium*
idegran	*Taxus baccata*
trädgårdstulpaner (vita, enkla)	*Tulipa gesneriana*
silververonika	*Veronica spicata* ssp. *incana* 'Silberteppich'
axveronika	*Veronica spicata*
vintergröna	*Vinca minor*

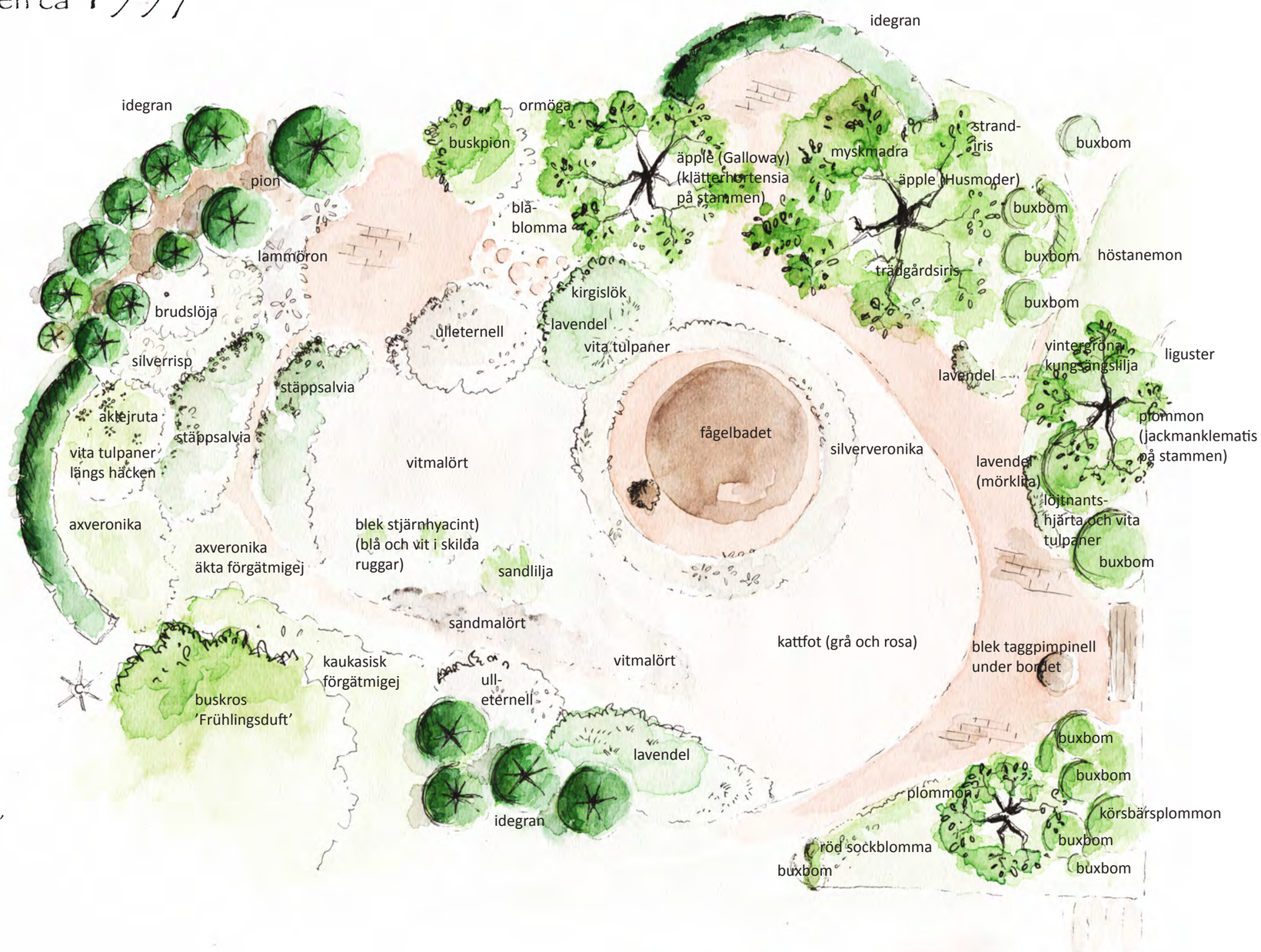

Skissen bygger på intervjuer med Gunvor och Torsten Andersson och analyser av deras fotografier, samt analyser av fotografier tagna av bland andra Christel Kvant och Eva Gustavsson under slutet av 1990-talet. En del av de senare finns publicerade i Anna Andréassons Vård- och skötselplan från 2008. Analys och illustration: Boel Nordgren, 2015.

ULLA MOLINS TRÄDGÅRD, HÖGANÄS

Område 4: Fågelbadet/Scenen 2015

VÄXTLISTA

blek taggpimpinell	*Acaena buchananii*
kirgislök	*Allium aflatunense*
ulleternell	*Anaphalis triplinervis*
höstanemon	*Anemone hupehensis*
kattfot (rosa)	*Antennaria diocia*
grå kattfot	*Antennaria diocia* 'Tomentosa'
sandlilja	*Anthericum liliago*
vitmalört	*Artemisia ludoviciana* 'Silver Queen'
sandmalört	*Artemisia stelleriana*
kaukasisk förgätmigej	*Brunnera macrophylla*
buxbom	*Buxus sempervirens*
blek stjärnhyacint	*Camassia cusickii*
stor blåklocka	*Campanula persicifolia*
blåblomma	*Ceratostigma plumbaginoides*
jackmanklematis	*Clematis* (Sena Storblommiga Gruppen) 'Jackmanii'
löjtnantshjärta	*Dicentra spectabilis* 'Alba'
röd sockblomma	*Epimedium* x *rubrum*
myskmadra	*Galium odoratum*
brudslöja	*Gypsophila paniculata*
klätterhortensia	*Hydrangea anomala* ssp. *petiolaris*
trädgårdsiris	*Iris germanica*
strandiris	*Iris sibirica*
lavendel	*Lavandula angustifolia*
lavendel (mörklila)	*Lavandula angustifolia* 'Hidcote'
liguster	*Ligustrum vulgare*
äpple (Husmoder)	*Malus domestica* 'Husmoder'
äpple (Galloway)	*Malus domestica* 'Galloway'
äkta förgätmigej	*Myosotis scorpioides*
ormöga	*Omphalodes verna*
pion	*Paeonia* sp.
buskpion	*Paeonia suffruticosa*
körsbärsplommon	*Prunus cerasifera*
plommon	*Prunus domestica*
klätterros	*Rosa* (Helenae-Gruppen) *'Starkodder'*
buskros (Frühlingsduft)	*Rosa Pimpinellifolia-Gr. 'Frühlingsduft'*
buskros (ev. vildskott)	*Rosa* sp.
stäppsalvia	*Salvia nemorosa* 'Ostfriesland'
lammöron	*Stachys byzantina* 'Silver carpet'
idegran	*Taxus baccata*
trädgårdstulpaner	*Tulipa gesneriana*
silververonika	*Veronica spicata* ssp. *incana* 'Silberteppich'
axveronika	*Veronica spicata*
vintergröna	*Vinca minor*

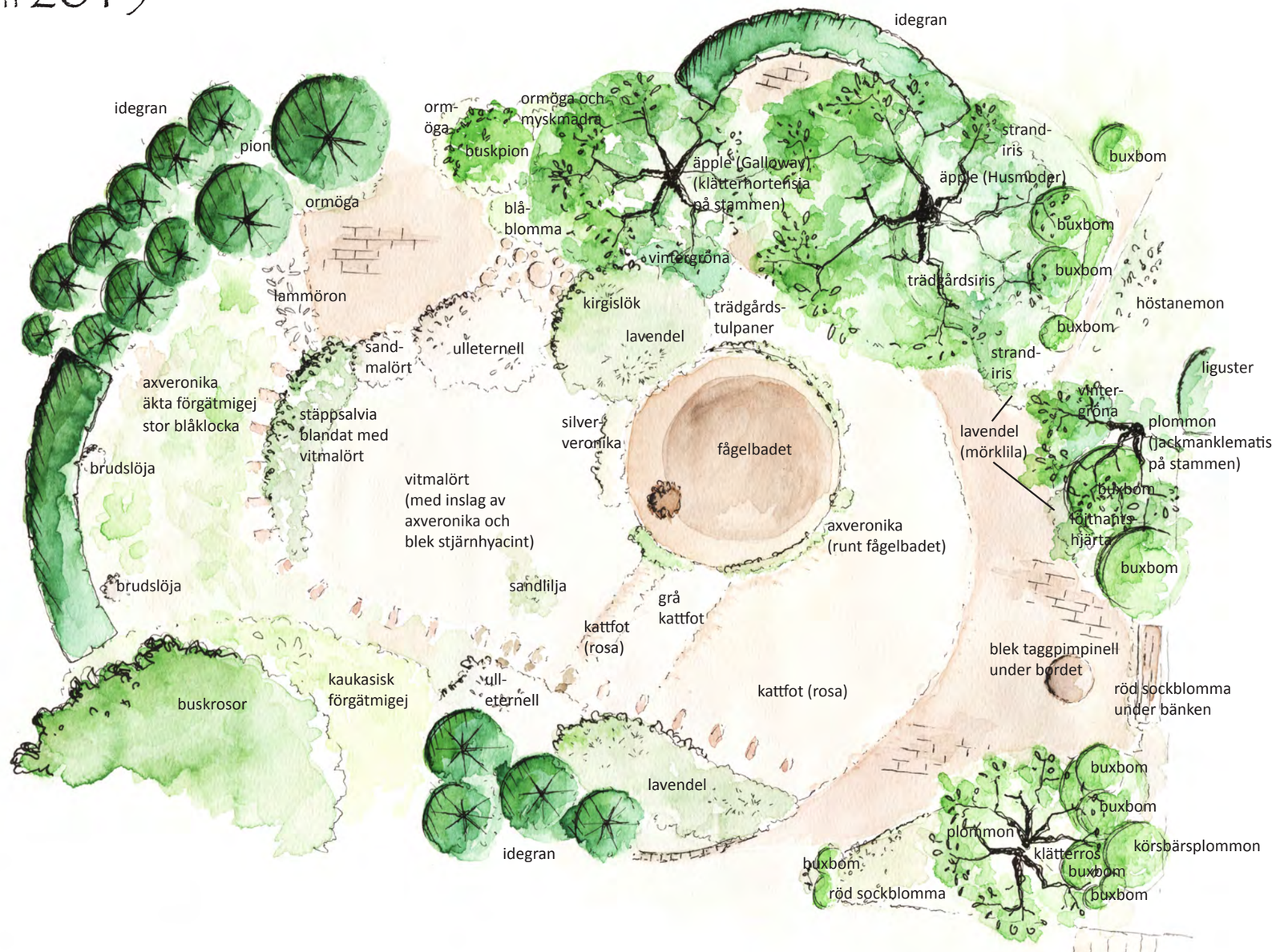

Inventering: Boel Nordgren, september 2015